

94123 001.

- Plovnica
(Statut Plovnica)

34

ib.
340.13

BERNARD STULLI:

Kod K.: 34.

FRAGMENT STATUTA PLOVINSKE OPĆINE

Pb

~~Labin-općina (ad. Ford)~~

~~Libri privilegiorum communitalis Albanae
(oblasti se)~~

~~Statut (1938, prepis iz 30/50. i 7
godine 18. st.) - Fragment (pre 32 pogl.)~~

pr. b

930.25 (05)

ib. 2340

~~JAZU, Zavod za pomorstvo pravo, historiju
i ekonomiku pomorstva (Zagreb) -
(adriške oblasti)~~

~~- Obiteljski arhiv Ščempic
(Scampicchio)~~

~~Statut Plovninske općine
(1938. god.) - Fragment (pre 32
pogl.)~~

Postojanje Plominskog statuta nije bilo spominjano u starijoj literaturi. Ne spominje ga ni Strohalov »Bibliografički nacrt«¹. Tek je prije nekoliko godina spomenut taj statut u ovom »Vjesniku«². Konačno, njegov sačuvani fragment prezentiran je javnosti na izvanredno uspješnoj izložbi »Statuti, urbari, notari Istre, Rijeke, Hrvatskog primorja i otoka«, koju je Historijski arhiv u Rijeci postavio 1968. godine u Pazinu, Rijeci i Zagrebu. U štampanom katalogu ove izložbe dan je opis bitnih karakteristika sačuvanog fragmenta³.

Ovaj plominski statutarni fragment pronašli smo 1950. godine prigodom preuzimanja dijela labinskih arhivalija sa strane Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i dijela obiteljskog arhiva Skampić (Schampicchio), s kojim je ovaj fragment stigao u arhivsku zbirku Jadranskog instituta JAZU u Zagrebu. Ubrzo zatim započeli smo radom na pripremi pronađenog teksta za štampu. I u plan unapređenja istarske historiografije, što ga je iniciralo Povijesno društvo Hrvatske god. 1953, uvrstili smo štampanje teksta plominskog statuta, uz druge neobjavljene istarske statute⁴. U okviru priprema za štampu posebnu smo pažnju posvetili traganju za preostalim dijelom teksta Plominskog statuta. Na žalost, svi dosadašnji naponi u tom pravcu ostali su bez rezultata, pa smo se, potaknuti od redakcije »Vjesnika Historijskog arhiva u Rijeci i Pazinu«, odlučili da objavimo pronađeni tekst, iako on predstavlja samo fragment Plominskog statuta.

1. Opis rukopisa. Fragment sačinjava jedan kvaderan od 12 listova prošivenih uzicom. Listovi su numerirani brojevima 27 do 38 tergo

1 Strohal I., Statuti primorskih gradova i općina. Bibliografički nacrt (Zagreb 1911, Izd. JAZU) str. 109 i slijed. u poglavlju o statutima istarskih gradova.

2 Klen D., Statut Grožnjana (»Vjesnik Hist. arhiva u Rijeci« sv. VIII—IX, Rijeka 1963—1964) str. 207, 209.

3 Statuti, urbari, notari Istre, Rijeke, Hrv. primorja i otoka. Katalog izložbe. (Rijeka 1968. Izd. Historijskog arhiva u Rijeci) str. 38 pod red. br. 20. Ovaj Katalog predstavlja izvorno naučno-informativno pomagalo koje bitno dopunjuje Strohalov »Bibliografički nacrt«. Izradili su ga D. Klen i A. Herljević, a odgovorni urednik je D. Klen.

4 Ovaj je plan u PDH redigiran 20—26. III 1953. Uz ostalo, posebnu je pažnju obratio publiciranju izvora, predvidjevši sistematičan rad na objavljivanju: corpusa glagoljskih natpisa; opisa glagoljskih rukopisa; notarskih spisa pisanih glagoljicom; indeksa imena i stvari za Kandlerov Istarski diplomatski kodeks, te pod t. 3 publiciranje statuta: »Buzeta, Buja, Grožnjana i Plomina«, itd.

u lijevom uglu navrh strane. List 38 krivo je numeriran s 48, ali je i na prethodnim listovima ispravljana numeracija. Listovi su od papira veličine 20×30 cm, dobro očuvani, osim prednje strane prvog lista koji je prilično umrljan i potamnio, što pokazuje da je kancelarijska knjiga, koje je sastavni dio bio ovaj kvaderan, ostala već ranije bez prednjih korica i prvih svojih kvaderana odnosno listova 1—26. Stražnja stranica zadnjeg lista dobro je očuvana i bijela, što opet upućuje na to, da ovaj kvaderan s listovima 27—38 nije bio tako davno odvojen od ostalih koji su mu slijedili.

Tekst je pisan latinskim jezikom, kancelarijskim pismom prve polovice 18. stoljeća.

Na listu 27 recto zapisano je pri vrhu: »Incipiunt capitula comunis Flanona super publicis judiciis. Capitulum« . . . , a nešto niže po sredini: »Segue il Statuto«, dok je ostali dio ove prednje strane lista 27 prazan.

Na listu 27 tergo od vrha započinje sam tekst statuta kojega u prilogu objavljujemo. Kontinuitet teksta prekidaju dva zapisa. Prvi, na listu 30 tergo pri vrhu, od 7. IV 1720, odnosi se na Bratovštinu sv. Duha, a kazuje kako je gastald ove bratovštine dao neku njenu zemlju »na livel« jednom korisniku uz određeno godišnje novčano podavanje. Zapis je naknadno precrtan. Obuhvaća 5 redaka, a iza njega se redovno nastavlja tekst desete glave, prve knjige Plominskog statuta.

Drugi je zapis na listu 36 tergo. Odnosi se na bratovštinu sv. Stjepana, obuhvaća čitavu stranicu, a sastoji se od 4 stavka upisana: 15. I 1705, 23. XI 1725, 17. III 1705. i 15. III 1718. godine. Po sadržaju su sasvim srodni prvom zapisu time, što se ovdje iz teksta jasno razabire da je riječ o plominskoj bratovštini. Na listu 37 recto pri vrhu zapisana je riječ »afrancatione« radi čega je prepisivač statuta ostavio praznom gornju četvrtinu te stranice, pa tek ispod toga nastavlja, na tom listu 37 recto, tekst glave 26 statuta prekinut na dnu lista 36 recto.

Svi su zapisi pisani istom rukom kojom je pisan i tekst Plominskog statuta.

Prema tome je ovaj prijepis Plominskog statuta nastao negdje tri-desetih ili četrdesetih godina 18. stoljeća. Nastao je u Plominu, što pokazuje upotreba neke računске knjige plominskih bratovština, u kojoj je očito bilo dovoljno praznih stranica, pa ih je prepisivač iskoristio da na njih prepíše tekst Plominskog statuta. Sva je prilika da je prepisivao iz vrlo starog predloška. Rukopis prepisivača odaje, naime, čovjeka vrlo vješta kancelarijskim poslovima, a ipak je na mnogim mjestima u prijepisu ostavio praznine, jer nije uspio, očito zbog starosti ili istrošenosti predloška da pročita izvorni tekst⁵. Više su nego brojne pogreške u tekstu. Teško ih je sve, pa i veći njihov dio, pripisati uobičajenim »pisarskim greškama«. Čini nam se da i njih treba objasniti starinom i istrošenošću predloška po kojemu je izrađen ovaj prijepis.

⁵ Vidi o tome upozorenja i napomene u priloženom objavljenom tekstu na odgovarajućim mjestima.

S obzirom na te momente, na koje detaljnije ukazujemo u bilješkama uz objavljeni priloženi tekst, moglo bi se pretpostaviti, da je prepisivač možda imao kao predložak i sam original Plominskog statuta iz god. 1438.

2. Kako se razabire iz samog uvoda, koji je u Plominskom statutu označen već kao prva glava prve knjige, iako predstavlja uobičajeni uvod skoro svih statutarnih kodifikacija. Plominski je statut nastao tako da je statut susjedne labinske općine iz god. 1341.⁶ prilagođen statusu i potrebama plominske općine, te se takvim redakcijskim postupkom došlo uz Labinski statut i do posebne statutarne kodifikacije za Plomin. Pri tome su mnoge odredbe i čitave glave (»capitula«) bez bitnije izmjene preuzete i prepisane iz Labinskog statuta, te je i razumljivo, i odgovara faktičnom stanju, kada se u spomenutom uvodu kaže, da su ova »statuta Flanonae« bila »exemplata et accopiata de statutis Albanoe«. Ovakav postupak, dakako, nije bio slučajan, već je proizašao iz dugogodisnjeg zajedničke sudbine i najtješnjih veza ovih dviju susjednih istočnoistarskih općina, a posebno iz činjenice što su se nalazile pod istom vrhovnom vlasti te srodnom i zajedničkom upravom.

3. Prastare su veze Labinštine i Plominštine s širokom regijom Hrvatskog primorja i sjevernojadranskih otoka, s kojima one sačinjavaju cjelinu jednako kao što je sačinjavaju i sa Istrom. Stoljećima živa i intenzivna regionalna trgovina životno je vezivala te krajeve. Karakteristični su npr. ugovori o prijateljstvu između Labina i Raba iz 1215. i 1237. god.⁷, kao jedan od sačuvanih odraza tih životnih veza. Plominski zaljev i luka igraju ne malu ulogu u tim vezama. Glagoljski ulomak iz 11. stoljeća sa crkve Sv. Jurja, zaštitnika plominskih mornara i ribara, govori o organskoj kultuno-historijskoj cjelini čitavog ovog hrvatskog područja.

Nalazeći se tokom 13. i 14. stoljeća pod uglavnom kontinuiranom vlašću Akvilejske patrijaršije, kao njen posjed, Labin i Plomin se čvršće vezuju uz ostale patrijarhove istarske i ostale posjede, a prvenstveno se međusobno tješnje povezuju. Ista vrhovna vlast i njen sistem uprave, teretâ i daća; borba s goričkim knezovima i Venecijom, koji stalno pokušavaju da se domognu i ovih patrijarhovitih posjeda; borba s patrijarhovom vlasti oko općinske autonomije u Labinu i Plominu i sl., sve je to moralo najuže povezati ove dvije općine. To je još više došlo do izražaja kada su akvilejski patrijarsi uveli praksu da istom svom predstavniku povjeravaju neposrednu upravu Labinom i Plominom. U 14. st. priključen im je i Dvigrad, pa se određeno vrijeme ove tri općine tako nalaze pod upravom istog patrijarhovog »kapetana«, kojemu je sjedište u Labinu.

Upravno-ekonomska povezanost Labina i Plomina biva, konačno, još izrazitija kada patrijarh Marquard 17. I 1368. daje Plomin na plodou-

⁶ Latinski tekst Labinskog statuta iz god. 1341. objavio je C. De Franceschi, *Statuta communis Albanoe* (»Archeografo Triestino«, vol. IV della III serie, Trieste 1908) str. 151—229. U nastavku skraćeno: *Stat. Alb.*

⁷ Codex diplomaticus, III (Zagreb 1905, Izd. JAZU) str. 131; IV (Zagreb 1906) str. 35.

živanje, za neograničeno vrijeme, »gospodinu Lovrici« generalnom kape-
tanu labinske zemlje⁸. Pod svim tim okolnostima neizbježno su se upra-
va, pravni život i običajno pravo razvijali u pravcu sve veće srodnosti,
pa i uniformnosti, na što je stanovništvo obiju općina navodila još
ista priroda tla, isti životni uvjeti, te iste materijalno-proizvodne mo-
gućnosti.

Nešto uspješnijim ekonomskim pa potom i društvenim razvitkom,
a odabran i kao sjedište uprave, Labin je doživio i intenzivniji urbani
razvoj, raznovrsnije forme gradskog — općinskog mehanizma, pa je već
1341. godine dobio i svoju statutarnu kodifikaciju⁹.

4. Labinska je općina tako dobila svoj statut i u njemu precizirano
važno stoje autonomno pravo da sama bira podestata labinske općine i
to »in plena communitate, et in concordia consilii et communis«, a nje-
no općinsko vijeće da samo bira sve druge funkcionere¹⁰. U uvodu ovog
statuta kaže se, uz ostalo, da su u izradi statuta sudjelovali labinski
suci Baštijan i Bratonja, te niz labinskih vijećnika, a da je statut izra-
đen po nalogu akvilejskog patrijarha Bertranda¹¹. Izgleda da nije saču-
vana isprava kojom bi spomenuti patrijarh i potvrdio Labinski statut
od 1341.¹², no u svakom slučaju Labinjani su odlučno nastojali da oču-
vaju i obrane svoju autonomiju, pa i onda kada im je sa strane Akvilej-
ske patrijaršije 1397. god. negirano pravo da sami biraju labinskog po-
destata¹³. S ovakvim statutom, i, autonomijom u njemu izraženom, La-
bin je dočekao i godinu 1420. kada se slama vlast akvilejskog patri-
jarha u Istri, te kada se, uz preostale istarske općine koje su dotada
još bile pod tom vlasti, Labin i Plomin također podvrgavaju Mlecima¹⁴.

Nasuprot ovom labinskom, sujednom primjeru, Plomin nije dobio
statutarne kodifikacije ni 1341, niti kasnije do kraja patrijarhove vrhov-
ne vlasti 1420. godine. Očito su ovdje nepisane »consuetudines Flanoniae«
ostale regulativ pravnog života, a uz njih su, dakako, to bile i povre-
mene naredbe vrhovnog zemaljskog poglavara (akvilejskog patrijarha)
i njegovih predstavnika u Istri, odnosno u samom Plominu. Podrobnijih
izvora o njima na žalost nema¹⁵.

Izvjesne, iako sumarne, podatke o upravi i pravnim odnosima u
Plominu prije 1420. godine daju nam, međutim, uglavci što su ih Plo-
minjani podnijeli mletačkoj vlasti, podvrgavajući joj se, a o kojima je
vijećao senat Mletačke republike 3. VII 1420¹⁶. Iz ovog dokumenta proiz-

⁸ Codice diplomatico istriano (u nastavku skraćeno: *CDI*) s. a. 1368.

⁹ Vidi bilješku br. 6.

¹⁰ *Stat. Alb.* cap. II, str. 155.

¹¹ *Isto*, cap. I.

¹² Vergottini G., *Lineamenti storici della costituzione politica dell'Istria durante il Medio Evo* (Roma 1925), II, str. 145 smatra da ova potvrda nije nikada ni uslijedila, no ne navodi dokaza tome.

¹³ *Isto*. *CDI* s. a. 1937.

¹⁴ Buzet je 1421. god. došao pod mletačku vlast, vidi: Zjačić M., *Statut buzetške općine* (»Vjesnik Hist. arhiva u Rijeci«, sv. VIII—IX, Rijeka 1963—1964), str. 76.

¹⁵ Analogno je bilo i u drugim istarskim mjestima i općinama. Vidi o tome: Zjačić M., n. d. str. 78 gdje su npr. navode: »consuetudo castri Rocci«, »consuetudo marchionatus Petre Piloxe«, »consuetudo villae Sregnae«, »consuetudo Pinguenti«.

¹⁶ Senato sacreti, 1420. die III julii (»Ati e memorie d. Società istriana di arch. e storio patria«, vol. IV, Parenzo 1888) str. 282—284. Ovaj časopis u nastavku citiramo skraćeno: *AM*.

lazi prije svega da praktički i formalno postoji »plominska općina« (»commune Flanoniae«) koja obuhvaća plominski kaštel i grad te općinsko područje (»districtum Flanoniae«). Glavni autothoni općinski funkcioneri su dva općinska suca koji se biraju svake godine; ne navodi se tko ih sve i kako bira već samo: »koje biramo jednom godišnje«. Zadaća im je da zajedno s »kapetanom« sjede »ad banchum et facere justiciam et regere castellum«. »Kapetan« je predstavnik vrhovne vlasti u Plominu; on je ujedno i labinski kapetan te mu je u Labinu glavno sjedište; za njegov upravni i sudski rad u Plominu, kojega vrši zajedno s plominskim sucima, pripadaju mu određena podavanja sa strane plominske općine, a ovlašten je da drži pet slugu. Određena podavanja u novcu i naturi općina i određeni njeni stanovnici dužni su davati upravitelju patrijarhovitih posjeda u Istri (»dominio Marchioni«), a ubirao ih je njegov »caniparius« koji boravi u Plominu.

Sve su ovo, sva ova »capitula«, naveli predstavnici plominske općine kao »usus et consuetudines usitatae comunis Flanoniae«, a mletački ih je senat kao takve i potvrdio.

Iako je Plomin bio nerazvijenija i siromašnija općina od Labina, ipak je i na njenom području početkom 15. st. bio uznapredovao proces društvene diferencijacije. U gorespomenutom dokumentu jasno je uočljiva ponajprije razlika između stanovnika kaštela i grada s jedne, a stanovnika distrikta s druge strane. Zatim među seljacima u distriktu (»vicini«), a u vezi plaćanja podavanja patrijarhovim predstavnicima, oštro se odvajaju: »vicini franchi« od »vicini qui solvunt«!

Svaka je prilika da je početkom 15. st. već napredovao i proces društvene diferencijacije u pravcu stvaranja zatvorenog gradskog »vijeća plemića« kao i u Labinu; to vijeće postaje glavni nosilac zahtjeva za statutarnom kodifikacijom, da bi njome i formalnopravno utvrdilo društvene privilegije svojih pripadnika, kako prema ostalim stanovnicima općine, tako i svoja prava u odnosu na vrhovnu zemaljsku vlast. Uz ostalo na takav proces upućuje i isprava iz Buzeta od 25. VIII 1371. o sudovanju, gdje se kao članovi suda novode: »p l e m i ć i« iz Labina, Plomina, Dvigrada, Oprtalja i Huma, uz neke ugledne ljude iz Buzeta¹⁷.

5. Nakon obnovljenog rata 1418. god. Mletačka Republika, kako smo već naveli, uspijeva da akvilejskom patrijarhu preotme i Labin i Plomin. Mletačke su vlasti već 1419. god. bile u dogovoru s tim općinama, preko svog kapetana u Rašporu¹⁸, navodeći ih da pošalju svoje poslanike u Veneciju i zatraže mletačku vrhovnu vlast¹⁹.

U Labinu je 16. VI 1420. održana skupština, kojoj su prisustovali: suci, članovi Vijeća i »čitav narod Labina«. Saslušavši »zle vijesti« o tome kako su važan patrijarhov grad Udine ostožili »neprijatelji«, tj. Venecija, a razmotrivši i izvještaj labinskog poslanika koji je vodio raz-

¹⁷ CDI s. a. 1371.

¹⁸ AM, IV (1888), str. 288.

¹⁹ Posredovale su i općine Milje i Koper, od kojih se potonja tada već nalazi pod mletačkom vlasti (Isto, str. 279).

govore s mletačkim kapetanom u Rašporu, F. Basadonom, skupština je zaključila da se »**općine Labin i Plomin**«²⁰ dadu pod vlast (podlože) Veneciji, i to: »**cum illis pactis et iuribus cum quibus semper fuimus sub Ecclesia Sancta Aquileiensi**«. Kako su uvodno u ovom dokumentu poimenično navedeni svi suci i vijećnici, župnik i jedan labinski kanonik, sveukupno njih 18, tako su na kraju dokumenta poimenično popisani pučani (»populares«), njih preko stotinu, koji su prisustvovali ovoj javnoj skupštini i suglasili se s njenim gorespomenutim zaključkom²⁰.

Vjerojatno je i u Plominu donesen srodan zaključak, ali dokument o tom nije sačuvan. Očito je postojao dogovor između dviju općina; u zaključku labinske skupštine govori se kako će se obje podložiti mletačkoj vlasti, a ne navodi se da su labinskoj skupštini prisustvovali predstavnici plominske općine.

Svakako, već 3. srpnja 1420. u mletačkom senatu se raspravlja o zahtjevu što su ih Labin i Plomin, svaka općina posebno, podnijeli kao svoje uvjete za priznavanje mletačke vrhovne vlasti.

Evo usporednog pregleda jednih i drugih zahtjeva, kao i odgovora mletačkog Senata²¹.

Labinska općina traži:

— Da se labinske utvrde ne poruše i da se ne dira u labinsku imovinu. Da se »običaji i prava naša« uzdrže na snazi, da vrijede »kao za prošlih vremena«, kako »smo ih imali za vrijeme gospodina patrijarha«.

Odgovor (Mletačkog senata): prihvaća se prema traženju.

— Labinska općina plaća godišnje zemaljskom gospodaru²² 70 maraka, i to prvu polovicu do Božića, a drugu do blagdana Navještenja Marijina u mjesecu ožujku. Njegovu službeniku, koji se slavenski zove podknežin, plaća 3 marke i 5 libara novčića. Kada gospodar jednom godišnje posjećuje Labin, općina mu je dužna dati objed i večeru, a ostane li on duže vrijeme to pada na njegov trošak.

Odgovor: prihvaća se prema traženju, no, umjesto ranijeg gospodara dolaziti će mletački kapetan iz Rašpora kojeg treba ugostiti na isti način. Daća od 70 maraka ići će ubuduće mletačkoj državi.

— Labinska općina i njeni stanovnici²³ izabrat će sporazumno, kada to zažele i kada to bude potrebno, podestata labinske općine, a vrhovna vlast treba da ga potvrdi. Općina će podestatu davati: 150 modija žita, isto toliko vina, 100 modija zobi za konje, jednog ovna ili ovcu te po

²⁰ Rkp. Liber privilegiorum communitatis Albonae, str. 77–78. Ovaj rukopisni zbornik (u nastavku skraćeno citiramo: LP) sastavni je dio arhivskog fonda labinske općine, sada u Hist. arhivu u Pazinu. Još nešto pobliže o njemu vidi: Stulli B., Labinski fragment Istarskog razvoda, »Jadranski zbornik« god. II, Rijeka — Prla 1957, str. 101. Citirani dokument iz LP (str. 77–78) izvanredno je zanimljiv i važan ne samo s općeg povijesnog gledišta, već posebno i kao bogat izvor za studij etničkog sastava grada Labina, koji je tada potpuno hrvatski grad. Objavljen je u CDI s. a. 1420.

²¹ Tekstove vidi u: AM, IV (1888), str. 279–282, 282–284.

²² U tekstu se kaže u pluralu »dominis Marchionibus«, misleći na upravitelja patrijarhovih posjeda u Istri.

²³ U tekstu se kaže: »Comune et homines«.

jedan sir od svakog stada ovaca tokom ljeta, uz to i šesti dio kazni ili 100 libara. Podestat mora držati pet slugu. Inače mu je dužnost da sa sucima obavlja sudovanje te da upravlja općinom. Isti će podestat biti za općine: Labin, Dvigrad i Plomin.

Odgovor: prihvaća se prema traženju, no uz uvjet da se za podestata izabere osoba iz mletačke države i osoba s kojom je zadovoljna mletačka vlast. Neka to bude isti podestat za Labin i Plomin ali ne i za Dvigrad²⁴.

— Labinska općina ima svoje Vijeće u kojemu su 24 izabrana vijećnika, koji iz svojih redova biraju dva suca, a iz redova naroda biraju jednog »caniparius«, koji drži ključeve grada Labina te knjigu gradskih prihoda i rashoda; spomenuti funkcioneri biraju se na 6 mjeseci. Suci, zajedno s podestatom, kada ovaj postoji²⁵, moraju dvaput sedmično zasjedati vršeći sudovanje.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— »Prava su i običaji« labinske općine da njeni stanovnici ne idu u rat izvan granica Istre niti na more.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— Da se ne poništavaju sudske presude izrečene dosada u Labinu, a protiv kojih nije uložena priziv.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— Da svi, domaći i stranci, mogu slobodno donositi robu i trgovati u labinskoj općini, ne plaćajući nikakve daće, »kao što je to uvijek bio običaj u Labinu«.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— Da se ne dozvoli povrat u Labin osobama koje su iz ove općine izagnane radi svojih delikata.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— Po svojim »običajnim pravima« labinska općina ubire travarinu i druge prihode, pa odatle plaća: podavanje zemaljskom gospodaru, popravak crkava, popravak gradskih utvrda i sl.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— Da se ne uvode nikave nove daće ili nameti osim postojećih. Ako poslanici Labina koji su stigli u Veneciju budu htjeli, neka odmah izaberu pogodnu osobu za podestata u Labinu. Tom podestatu neka op-

²⁴ Za Dvigrad se u tekstu odgovora doslovno kaže: »Sed volumus quod Duo Castra, que iam diu se sumiserunt nostro dominio remaneant ad conditionem ad quam sunt ad presens«. Misli se pri tome na odredbu iz god. 1413. kada je Venecija odredila da općinsko vijeće u Kopru ima birati svake godine jednog građanina Kopra za »rektora« u Dvigradu. Vidi o tome: Zjačić M., Dvigradski statut (»Vjesnik Hist. arhiva u Rijeci«, sv. VI—VII, Rijeka, 1961—1962) str. 236, 291.

²⁵ Tj. suci će i sami vršiti sudovanje u slučajevima kada je podestat odsutan, ili kada je njegovo mjesno nepopunjeno.

ćina daje samo polovicu od onih 70 maraka koje mu pripadaju, a isto tako i polovicu gorenavedenih količina žita, vina i zobi. Ovo zbog loše ljetine i neimaštine u kojoj se našla labinska općina.

Odgovor: prihvaća se prema traženju, no podestat neka se izabere kako je naprijed već rečeno. Njemu treba općina da daje po običaju sve što je uvijek davala svojim podestatima. U znak dobrohotnosti mletačka država će kroz dvije godine osloboditi labinsku općinu isplate jedne polovice iznosa od 70 maraka, koju je općina plaćala ranije zemaljskom gospodaru.

Na kraju senat »određuje« da se u Labinu na »uobičajenim mjestima« imaju podići insignije sv. Marka, kao simbol mletačke državne vlasti²⁶.

Plominska općina traži:

— Općina daje godišnje zemaljskom gospodaru 7 maraka na dan Sv. Marije u mjesecu veljači. Kada gospodar²⁷ dođe jednom godišnje u posjet Plominu, općina mu mora dati objed i večeru, a ostane li on duže vrijeme to pada na njegov trošak. Istom gospodaru dužni su davati »određeni seljaci«, a ne svi seljaci, na dan Sv. Jurja jednu ovcu s janjetom, a tko nema ovaca taj će platiti 9 solada. Isti »seljaci koji plaćaju« dužni su nadalje, ako imaju vinograde, istom gospodaru dati jedan modij vina, te na dan Sv. Martina da mu plate 4 solda. Svakome od sudaca plominskih plaćat će navedeno po jedan od tih seljaka koji plaćaju²⁸. Od kazni za krađe i ubistva jedan dio pripada općini, drugi zemaljskom gospodaru, a treći dio oštećenome. Prihode zemaljskog gospodara ubire njegov »caniparius« sa sjedištem u Plominu, pridržavajući sebi trećinu, no od onih 7 maraka ne pripada mu ništa.

Odgovor (Mletačkog senata): prihvaća se prema traženju; neka se vrši kako određuje »usus et consuetudo usitata«, no ono što je pripadalo bivšem zemaljskom gospodaru, pripast će sada mletačkoj državi.

— »Kada plominska općina ima kapetana«²⁹ njegovo sjedište ima biti u Labinu, a uz to je on kapetan i Dvigrada i Plomina³⁰. Taj kapetan

26 Na temelju ovog zaključka senata, ponavljajući njegov sadržaj, izdan je zatim 3. VII 1420. odgovarajući dukal dužda T. Mocenigo. Tekst vidi u *LP* str. 2—4'. Stampom je objavljen u: *CDI* s. a. 1420; *Stat. Alb.* str. 213—217.

27 U tekstu se kaže »dominio Marchioni«, misleći na upravitelja patrijarhovitih istarskih posjeda, koji se u dokumentima po pravilu titulira: »dominus Marchio«.

28 Na ovom mjestu tekst plominskih zahtjeva, objavljen u *AM* IV (1888) str. 282 i slijed., vjerojatno nije tačan. U *CDI* s. a. 1422, 27 II objavljen je izvod iz plominskog privilegija, i u njemu odgovarajući dio teksta jasnije i logičnije glasi: . . . »Item prefati vicini (tj. »vicini qui solvunt«, op. B. S) tenentur etiam solvere omni anno in festo S. Martini soldos quatour, et de dicto jure qualibet judex habere vinum de dictis vicinis, qui eis solvere inde tenetur«.

29 Tekst aludira na situaciju u kojoj, za vrijeme akvilejskog patrijarha, češće i nije bilo kapetana, jer odnosno mjesto nije bilo popunjeno.

30 Stilizacija teksta u originalu je nespretna, ali je smisao jasan: jedna te ista osoba trebala bi istovremeno da vrši dužnost »kapetana« u sve tri navedene općine. U labinskoj, očito kao značajnijoj od ostalih, bilo bi tom kapetanu neko stalnije sjedište.

mora držati pet slugu, a plominska mu općina daje: 50 modija žita, isto toliko vina, isto toliko zobi, te od svakoga stada ljeti jednog ovna i jedan sir; uz to i šesti dio ubranih sudskih kazni. Dva suca koje općina bira jednom godišnje dužni su da, zajedno s kapetanom, zasjedaju vršiti sudovanje i upravu.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

— Plominska općina moli mletačku vlast da ne razruši utvrde plominske, te da ne dozvoli da se stanovnicima plominske općine nanese štete, nasilja ili pustošenja. Tri Plominjana su se za proteklih ratovanja s Venecijom zamjerali mletačkoj vlasti, a po nastupu mira vratili su se kućama i ne nanose štete mletačkim podanicima. Moli se da oni mogu ostati kod svojih kuća.

Odgovor: prihvaća se prema traženju.

Na kraju senat određuje i za Plomin da se »na uobičajenim mjestima« imaju podići insignije sv. Marka³¹.

Usporedba opisanih zahtjeva labinske i plominske općine, te »privilegija« koje su im potvrđeni duktima od 3. VII 1420, pokazuje, prije svega, da su plominski zahtjevi bili mnogo skromniji, kao što su i podavanja te općine vrhovnoj vlasti bila daleko manja od labinskih. Iz svih zahtjeva izbija mnogo veća razvijenost labinske općine. Ona prvenstveno postavlja opći zahtjev, da joj se uzdrže na snazi »običaji i prava« koja je stekla u uživala za prethodne vrhovne vlasti, podrazumijevajući pri tome naročito svoje statute iz 1341. godine. Oni se doduše u tekstu izričito ne imenuju, ali je nesumnjivo da se baš na njih misli³². To se vidi, međutim, iz kasnijih dokumenata 15. i slijed. stoljeća, kada se labinska općina poziva na činjeicu da su joj 1420. god. potvrđeni statuti iz 1341. god., a centralni organi mletačke države to ne poriču već priznaju³³. Nasuprot tome plominska se općina ni tada ni kasnije ne poziva na činjenicu da bi 1420. god. već imala neke pisane statutarne odredbe. Stoga i u gorespomenutim zahtjevima ona odmah prelazi na neka osnovna konkretna pitanja, a pozivom jedino na usus et consuetudines, kojih se pridržavala prethodna vrhovna vlast, tj. akvilejski patrijarh.

31 I na temelju ovog zaključka senata, ponavljajući njegov sadržaj, izdan je zatim, kao i u labinskom slučaju, 3. VII 1420. odgovarajući duktal dužda T. Mocenigo. Dosada nam je poznat samo fragment, početni dio tog dukala iz rkp. pod naknadno pripisanim naslovom: »Memorie scritte e documenti relativi alla Marchesia di Fianona« f. 1—1'. Rukopis ovaj ima 30 ispisanih numeriranih listova i 16 praznih listova. Predstavlja parnički spis o sporu vođenom sredinom 18. st. između D. Dragonje i T. Manzinija. Potonji je bio zakupnik plominske daće, a Dominika Dragonja je odbijala da plaća svoj dio daće tvrdeći da je oslobođena tog plaćanja.

32 Moglo bi izazvati dvojbu zašto je drugačije postupljeno u slučaju općine Milje, koja 8. VII 1420. također pregovara o priznanju mletačke vlasti. U zahtjevima te općine, koja je kao i labinska već imala svoju statutarnu kodifikaciju, baš se izričito kaže i traži: — ad II ... »quod statuta et consuetudines Terrae Muglae observentur secundum consuetudines«, te ad III ... »quod consilia fiant et eligentur in dicta Terra secundum statuta et consuetudines eiusdem Terrae« (v. *CDI*, s. a. 1420, 8, VII). Vjerojatno je, da razlike u formulacijama između zahtjeva općine Labin i ovih općine Milje treba pripisati tome, što kao izaslanici općine Milje nastupaju Augustinus de Ozola i Johannes qn. Adami »legum doctores«, od kojih je prvi čuveni pravnik iz Pavie, uz ostalo i redaktor Knjige statuta grada Trsta od 1365. god., pa su obojica znali pravno mnogo preciznije formulirati zahtjeve općine Milje, nego li što su to učinili labinski suci u zahtjevima svoje općine.

33 Veći broj takvih potvrda i priznanja od 15. do 18. st. sadrži: *LP*.

Drugo osnovno pitanje na kojemu inzistira labinska općina jest način izbora podestata. Videći u tome važan elemenat za ušćuvanje svoje općinske autonomije, ona odlučno traži da ga sama bira sporazumom općinskog vijeća i »naroda« i to: »kada to bude potrebno«! I statut iz 1341. god. u gl. II predviđao je taj izbor: »in plena communitate et in concordia consilii et communis«. Venecija je formalno pristala na ovaj zahtjev učinivši značajnu iznimku u odnosu na svoju praksu u drugim istarskim općinama pod njenom vlasti³⁴, nesumnjivo iz taktičkih razloga jer se radilo o graničnim, najistočnijim dijelovima njenih istarskih posjeda, a svjesna, u ovom času (1420. god.) još i daljnjih poteškoća i diskusija koje je očekuju na međunarodnom planu u vezi nastojanja oko likvidiranja svjetovne vlasti Akvilejske patrijaršije³⁵.

Nasuprot labinskoj općini, plominska u svojim zahtjevima ne ulazi u pitanje izbora podestata već se uglavnom usredotočuje na osnovna, konkretna, materijalna pitanja. Ona očito polazi od pretpostavke da će svakako i nadalje, kako je to bilo i prije 1420. god., postojali zajednički neposredni šef upravne i sudske vlasti za obje općine, pa zatim to izričito i traži pridružujući tome i Dvigrad. Nesumnjivo to čini po dogovoru s labinskom općinom, ali se ni iz teksta opisanih zahtjeva, niti iz drugih poznatih nam izvora, ne vidi kako je općina Plomin zamišljala svoje učešće u izboru zajedničkog podestata, a u vezi s već spomenutom procedurom koju za taj izbor predviđa labinska općina. Plomin tog funkcionera — predstavnika vrhovne vlasti — još uvijek naziva »kapetanom« kao u nekadašnja vremena, a sudeći po tekstu zahtjeva kao da i ne pretpostavlja da će taj kapetan — podestat stalno postojati, jer u tom tekstu kaže: »kada budemo imali kapetana«. Kao da je u plominskim zahtjevima ipak težište u tome da taj podestat bude svakako zajednički za sve tri spomenute općine, kako bi tereti za njegovo plaćanje bili manji nego što bi nesumnjivo bili kada bi svaka općina imala posebnog podestata. Razumljivo da im je uz to, po dovoljno stečenom iskustvu, bilo i povoljnije da im taj predstavnik vrhovne vlasti ne boravi stalno u njihovoj općini, a nadali su se da to i neće biti slučaj ako je on istovremeno i podestat u još nekim općinama.

U cjelini uzevši obje su općine nekako prebrodile ovu promjenu vrhovne vlasti. Bar u prvoj fazi nastalih promjena izgledalo je da će moći očuvati svoja »iura et consuetudines«, odnosno, svoje »usus et consuetudines usitatae«. Mogućnosti da zaista same odlučuju o svojoj

34 Vidi npr. već izneseni primjer općine Dvigrad (bilješka br. 23), koja nije imala uopće nikakva udjela u izboru svoga »rektora«, jer joj ga je biralo općinsko vijeće Kopra i to iz redova stanovnika Kopra. Na isti način su se »birali«, po odredbama mletačkih vlasti, i podestati za općine: Buzet, Buje i Oprtalj (vidi: Zjačić M., Statut buzetske općine »Vjesnik Hist. arhiva u Rijeci«; sv. VIII—IX, Rijeka, 1963—1964, str. 77).

Podvrgavajući se mletačkoj vlasti općina Milje je 8. VII 1420. tražila: . . . »quod communitas Muglae eligat singulo anno unum de nobilibus Illustrissimae civitatis Venetiarum in potestatem dictae Terrae confirmandum ad beneplacitum predictae Dominationis Vestrarum. . . . No, mletački je senat odgovorio na to: . . . »volumus quod potestas Muglae eligatur in nostro maiori Consilio, prout elegantur alii rectores aliarum Terrarum nostrarum Istriarum! (Vidi: *CDI*, s. a. 1420, 8. VII). Ovdje se, dakle, tvrdi, da Veliko vijeće mletačke države u Veneciji ima da izabire podestate za sve istarske općine pod njenom vlašću, i odbija se davanje toga prava vijećima pojedinih istarskih općina.

35 Vergotini G., n. d. str. 168 i slijed.

sudbini, prema svojim stvarnim interesima i svojoj pripadnosti, nisu tada baš nikako imale. Pogotovo u situaciji kada se i na širem području i neposredno oko njih vodila duga i često bespoštedna borba tolikih rivala kao što su: Venecija, akvilejski patrijarh, gorički knezovi, Habsburgovci i Ugarska.

6. Formalna instalacija nove vrhovne vlasti u Labinu izvršena je 15. VII 1420. O tome je sačinjen i poseban dokumenat³⁶. Iz njega razabiremo da je instalacija izvršena u crkvi Sv. Marije, gdje su se redovno držale sjednice općinskog vieća i javne skupštine, te je i ovaj čin izvršen »in consilio et communitatae Albonae«. Prisustvovala su mu dva labinska suca, labinski arhidakon prezbiter Mihael, kanonik prezbiter Ivan Komarić, prezbiter Zakarija, Nikola Župan iz Cresa, njegov nećak Slonja iz Cresa, svi pozvani kao svjedoci. Zatim se u dokumentu sumarno rekapituliraju protekli događaji: od onih »zlih vijesti« da je patrijarhov grad Udine osvojen od Mletaka, preko upućivanja labinskih poslanika da pregovaraju s mletačkim vlastima, pa do sporazuma kojim Labin priznaje vrhovnu mletačku vlast »uz izvjesne uvjete i uglavke kako je to u privilegiju gospodina dužda navedeno«. Zatim se napominje kako je riadi »preuzimanja i ulaženja u posjed ovih mjesta i zemalja« dužd poslao u Labin i Plomin kapetana od Rašpora I. Kornara sa zastavama sv. Marka. Nakon takvog uvoda konstatira se da je imenovani kapetan »danas u 3 sata« ušao »in tenuta et possessione terrae Albonae«, te da je podigao barjak sv. Marka »in signum veri dominii et tenuta ac possessio Albonae«, a da se je to zbilo »cum bona et expressa voluntate omnium tam consiliariorum quam etiam totius populi«. Uz to da je kapetan dao pročitati »privilegij« podijeljen Labinu od dužda, a nakon toga je svima predstavio podestata Labina u osobi mletačkog plemića L. Barba, kojega su izabrali poslanici labinske općine a mletačke vlasti potvrdile. U ruke podestata predao je kapetan od Rašpora, kao dužddev izaslanik, »upravu Labina i Plomina«, obvezavši stanovnike da podestatu budu »vjerni i poslušni kao pravom rektoru i podestatu svom kroz slijedeće dvije godine, dajući mu sva prava i prihode koji mu pripadaju«.

Ovakva svečana instalacija, provedena s toliko formalnosti, necubičajena je za mletačke postupke, posebno u Istri, bila je Veneciji očito potrebna, jer je logično očekivala negiranje legitimnosti novih posjeda sa strane samog akvilejskog patrijarha, zatim njegova zaštitnika rimskog pape, pa susjednih austrijskih knezova, a posebno i ugarsko-hrvatskog i njemačkog (od 1411. god.) kralja Sigismunda, ukratko svih koji su pokazivali interes za patrijarhovu baštinu. Odatle i prizivanje crkvenih i drugih osoba da prisustvuju instalaciji kao svjedoci, kao i fiksiranje akta instalacije putem dokumenta.

Vjerojatno je, baš zbog istih razloga, sličan svečani instalacioni obred izvršen i u Plominu, no, dosada nismo pronašli izvore o tome.

³⁶ LP, str. 67–77 — Stampom objavljeno u: *CDI*; s. a. 1420, 15. VII.

Za naše razmatranje važno je pitanje: kako je došlo do izbora prvog podestata pod novom vrhovnom vlasti. Kako bi izbor morao biti izvršen u smislu »privilegija« od 3. VII 1420. to smo ranije izložili. Međutim, iz dokumenta o instalaciji vidimo da su njega izabrali poslanici labinske općine (očito oni koji su 3. VII 1420. u Veneciji mletačkom senatu podnijeli goreopisane zahtjeve labinske općine); da je na temelju takvog izbora on potvrđen od centralnih mletačkih organa; da je izabran na čitave dvije godine, te da su i vijeće i »narod« u Labinu faktički stavljeni pred svršeni čin, jer im je tako »izabrani« i potvrđeni podestat samo »predstavljen«.

Sve je ovo potvrđivalo staro pravilo: da su obećanja, »privilegiji«, svečani instalacioni akti i sl. jedno, a politička praksa nešto drugo. Sve je upućivalo na to, da će borba za održanje kakve takve općinske autonomije biti daleko teža s novom dobro organiziranom vlasti mletačke države, nego li što je to bila s onemoćalom starom vlasti akvijskog patrijarha.

7. Razvitak općih pa i pravnih odnosa i zbivanja u Plominu za period 1420—1438. godine, tj. do donošenja Plominskog statuta, teško je pratiti i prikazati zbog nedostatka sačuvanih izvora. Pri tome u prvom redu mislimo na stari arhiv plominske općine, koji je izgleda u cjelini propao. Kada bude završeno sređivanje labinskog arhiva, koje je sada u toku u Historijskom arhivu u Pazinu, vidjet će se, da li se možda u njemu nalazi bar nešto i od starijih plominskih arhivalija. Činjenica da su obje općine kroz dugo vrijeme imale zajedničkog općinskog kancelara³⁷ a ne samo istog podestata, govori za to da bi se u labinskim fondovima i serijama moglo naći bar nešto podataka i o Plominu, a u najmanju ruku podaci o međusobnim odnosima ovih dviju općina. No, baš za 15. stoljeće, koliko smo dosadašnjim uvidom uspjeli ustanoviti, malo je građe sačuvano i u labinskim arhivskim fondovima. To pogotovo vrijedi za prethodna stoljeća. Svakako je vlekla šteta što su propale kancelarijske knjige iz vremena patrijarhove vrhovne vlasti, u koje su unošeni podaci sve do god. 1420, a možda i još nakon nastupa mletačke vlasti³⁸. Stoga smo za sada ograničeni na ono što nam pružaju podaci iz već citirane Knjige privilegija labinske općine, Kandlerov Diplomatični kodeks, te objavljeni, i već citirani, pretežno sumarni podaci iz zaključaka mletačkog Senata. Daljnja istraživanja u Drž. arhivu u Veneciji vjerojatno bi obogatila dosada poznate podatke.

37 *Stat. Alb.* 200, 222. U toku stoljeća, pod mletačkom vlasti, bilo je stalno sporova oko izbora kancelara. Podestati su pokušavali da ih sami imenuju, a labinska je općina tvrdila, da joj po »privilegiju« iz god. 1420. pripada da pravo u svom Vijeću bira općinskog kancelara. Tako se npr. i god. 1464. na to poziva, navodeći da joj je spomenuto pravo izbora potvrđeno i duralima od: 15. IX 1473, 6. V 1499, 23. I 1502, 20. X 1519. i dr. Dural od 7. IV 1646. dužda F. Molino potvrdio joj je ponovno to pravo, citirajući navedene prethodne dukale (v. *LP*, str. 105—105'). Nije razvidno iz dosada poznatih izvora na koji su način Labin i Plomin vršili izbor zajedničkog kancelara.

38 *LP*, str. 75 spominje se »libro del Patriarcato«; za dokument na str. 76—77. kaže se da je prepisan »ex libro patriarcali C« a za onaj na str. 77—78. »ex libro patriarcali signatum C«. To upućuje da su u 16. st. još postojale bar tri kancelarijske knjige označene slovima A, B, C, a da su u ovoj posljednjoj bili uneseni i dokumenti iz god. 1420. To su dokumenti o priznavanju mletačkih vlasti, koji se nalaze na citiranim stranicama *LP*.

8. Prema raspoloživim podacima u periodu 1420—1438. godine u životu plominske općine bila su osobito značajna dva pitanja. Ponajprije pitanje izbora zajedničkog labinsko-plominskog podestata, a zatim niz granično-ekonomskih sporova između plominske i labinske općine.

Kako je »izabran«, tj. faktički nametnut prvi podestat pod mletačkom vlasti god. 1420. već je ranije opisano. Iz poznatih izvora saznajemo i za njegova nasljednika³⁹. Izgleda da se njihov mandat vremenski ustalio na rok od dvije godine. God. 1424. spominje se i zamjenik podestata (»locumtenens domini potestatis«), no, reklo bi se da je to bila privremena mjera, za vrijeme dok je bilo upražnjeno mjesto labinsko-plominskog podestata, ili za njegove odsutnosti⁴⁰. Uz mletačke težnje da na tu funkciju centralni organi iz Venecije ili drugi mletački organi postavljaju odgovarajuću osobu kao i u ostalim istarskim općinama, te da se postepeno ukine pravo priznato labinskoj općini 1420. god. da sama bira svog podestata, pridošli su još i sporovi labinske i plominske općine oko izbora tog njihovog zajedničkog predstavnika vrhovne vlasti. Detalji spora nisu dosada poznati, ali je on narastao do tih dimenzija, vjerojatno potican i s mletačke strane, da je čitavo pitanje došlo 1432. god. i pred mletački Senat. Ovaj, naime, raspravlja 5. IX iste godine o situaciji u Labinu i Plominu, gdje da su zbog izbora podestata nastali sporovi između građana, u tolikoj mjeri da su se razvila »neprijateljstva, borbe i tučnjave«; da je narušen mir mnogih obitelji; da su mnogi pozvali u pomoć kneza-podestata iz Pule, ne bi li smirio sukobe, »tražeći radi izbjegavanja budućih sporova, da unaprijed Venecija (odredi i) pošalje podestata« u Labin⁴¹. Stoga je Senat odlučio da Veliko vijeće Mletačke Republike u Veneciji izabere podestata Labina i Plomina. Iz kasnije zabilježbe se vidi da je Veliko vijeće izabralo na tu funkciju svog člana M. Zantanija, na rok od dvije godine⁴².

Izgleda, da je od ove godine 1432. pa sve do propasti Mletačke Republike 1797. god. ostao na snazi ovakav sistem imenovanja labinsko-plominskog podestata sa strane Velikog vijeća u Veneciji, a bez da su formalno ukinuti ili izmijenjeni odgovarajući propisi Labinskog statuta i »privilegija« iz 1420. god. kojima se određuje, da spomenutog podestata izabire općinsko vijeće u Labinu⁴³. S druge strane, ovo faktično derogiranje tako važnog autonomnog prava kao što je izbor podestata, i nadomještanje toga prava sistemom imenovanja i upućivanje ovog predstavnika vrhovne vlasti iz Venecije imalo je, i neizbježno je moralo imati, kao jednu od posljedica: pokušaje dekretiranih podestata da i

39 *CDI* s. a. 1422, 27, II N. Pizmano »potestas noster Albonae et Flanonae«. Isti se podestat spominje i 1423. god., kada mu mletački Senat dozvoljava da radi bolesti može doći u Veneciju; ako pak njegov nasljednik Antonio da Riva ne bi stigao u Labin prije njegova odlaska, tada neka do dolaska novog podestata upravljaju poslovima labinski suci (v. *AM*, VI, 1890, str. 24). God. 1429. spominje se podestat Girolamo Lombardo (Isto, str. 30).

40 *Stat. Alb.*, str. 198. . . »Tempore regiminis circumspecti viri ser Anthonii condam ser Michaelis de Marinariis de Pola locumtenentis domini potestatis Albonae et Falonae« . . .

41 *AM*, VI (1890), str. 34. Podaci su dati u vidu regesta odgovarajućih spisa iz serije »Senato misti« mletačkog arhiva.

42 Isto.

43 Vidi odgovarajući tekst uz bilješku br. 34.

u drugim vidovima i pravcima krše autonomna općinska prava. Ako za tridesete godine 15. st. i nemamo veće primjere tog kršenja, koje bismo iz dosad poznatih izvora mogli citirati, no, treba naglasiti da su takvi primjeri više nego brojni u čitavom razdoblju od sredine 15. do u 18. stoljeće. Već i labinska Knjiga općinskih privilegija nam to dovoljno posvjedočuje⁴⁴. Uz takav intenzitet ovoga procesa logično je pretpostaviti, da je već i 30-tih godina 15. st., neposredno nakon 1432. god., bilo takvih pokušaja kršenja autonomnih prava. To, kao i činjenica faktičkog ukidanja važnog autonomnog prava izbora podestata 1432. godine, moralo je jačati težnje i nastojanja u labinskoj i plominskoj općini da brane svoja autonomna prava, da ih, uz ostalo, i propisima, posebno statutarnim, što bolje utvrde i osiguraju; da tamo, kao što je bio slučaj u Labinu gdje je postojao od 1341. statut, njegove propise upotpune, a tamo, kao što je bilo u Plominu gdje još nije bilo statutarne kodifikacije, da se ona izradi, pa tako ojača obrana općinske autonomije.

Druga važna pobuda i potreba reguliranja pravnih odnosa, pa potom i razrade statutarnih propisa, proistekla je iz graničnih — susjedskih odnosa labinske i plominske općine te sporova koji su neizbježno proizlazili iz tih odnosa u životnoj stvarnosti. Takvi su sporovi bili neizbježni i stalni. Neizbježni, jer se gospodarstvo obiju općina zasnivalo prvenstveno na stočarstvu, a to je značilo, kao u svim stočarskim regijama, na teškoj brizi i borbi oko ispasišta i pojila za stoku, oko stalnih, sezonskih i zajedničkih pašnjaka i izvora vode. S tim povezana mobilnost stanovništva dovodi do neraskidivih životnih interesa i veza, ali i do sporova⁴⁵. Povijest svih stočarskih regija obilno to dokazuje. Sporovi su to stalniji što stočarstvo dulje — trajnije ostaje osnovom gospodarskog života. Tako je baš bilo i u Labinu i u Plominu.

Ne iznenađuje stoga ni veliki spor koji je među tim općinama nastao i tokom 1434—1435. godine. Njegov sadržaj i tok opisani u dokumentu od 4. V 1435.⁴⁶

Spor je zauzeo poveće razmjere. Već negdje 1432—33. god. obratile su se obje općine centralnim organima mletačke države, pa je dužd odredio kapetana od Rašpora i komesa-podestata Pule da kao arbitri presude ovaj spor poveden: »radi granica; stoke koju su prigrabili Labinjani; nekih neopravdanih tužbi protiv Plominjana, i radi travarine«. Arbitri su presudili protiv Plominjana, na njihovu štetu⁴⁷. Na žalbu Plo-

44 *LP*, str. 45'—46, itd. Za 18. st. na str. 100'—103, 134'—135 itd.

45 Kako su ta pitanja vezana uz stočarstvo bila važna pokazuje npr. i sam Labinski statut iz 1341. god., u kojemu su tolike odredbe u vezi sa stokom, krađom stoke, njenom ispašom i sl. tako u knj. I glave: 18—22 i 24; u knj. II glave 16, 22—23, 28. u dodacima statutarnih odredaba iz 15. st. ima daljnjih 12 takvih propisa!

Vrlo raširenu i stalnu pojavu, koja traje stoljećima, ilustrira i primjer iz god. 1421. kada se gospoštija Walsee tuži da mletački podanici upadaju na njena područja i otimaju stoku, pa se navode slučajevi: da je jednom odvedeno 320 kom. sitne stoke; da su ljudi iz Novigrada oteli onim iz Vižinade 600 kom. stoke; da su Plominjani odveli iz Kršana veći broj blaga, itd. (v. *AM*, VI, 1890, str. 19—20).

46 Tekst vidi u: *CDI*, s. a. 1435, 4. V; *LP*, str. 42—45. Prvi tekst je uvodno opširniji, ali nedostaje zadnji dio dispozitivna presude i završetak. Tekst u *LP* je uvodno sumarniji, ali je inače potpuniji i tačniji.

47 Dosada na žalost nismo uspjeli pronaći tekstove ove prve tužbe i presude te uopće dokumentacije koja je prethodila niže citiranom nalogu od 29. X 1434.

mina protiv takve presude, prizivni su organi utvrdili da je nemoguće donošenje novog rješenja bez uvida na licu mjesta. Na to je mletački dužd svojim nalogom od 29. X 1434. odredio J. Delphina, komesa-podestata Pule i A. Marcella, komesa-podestata Cresca i Osora, da razvide spor na licu mjesta obilaskom spornih područja, da donesu novu presudu koja se ima smatrati definitivnom, pa joj se sporne stranke imaju pokoriti bez ikakve daljnje apelacije.

Predstavnici su Plomina za vrijeme ovog novog sudovanja iznijeli niz teških optužbi protiv Labinjana, pa tako: da su im Labinjani oduzeli veći broj stoke, navodeći je po vrstama i broju, uz imena oštećenih; da su im tu stoku odveli sa ispasišta, koja da su od starine bila zajednička za obje općine, a sada da ih labinska općina prisvaja isključivo za sebe; na odnosnom terenu da nikada nije bila povučena međuopćinska granica, pa su svi Plominjani uvijek na njemu napasali svoju stoku, kao na svom zemljištu, bez ikakve primjedbe ili protivljenja sa strane labinske općine, te da su na odnosnom terenu bili s Labinjanima »kao dobra braća, istinski prijatelji i susjedi«⁴⁸; Plomin da uredno plaća treći dio podavanja koja se daju podestatu, kao i za ostale potrebe za koje zajednički plaćaju obje općine, a pri tome da plominska općina nema nikakvih koristi od travarine i ostalog što se ubire sa spornog zemljišta, dok nasuprot tome labinska općina »prisvaja sve za sebe, i na svoju korist preobraća, ne dajući ništa plominskoj općini«⁴⁹; to da je protivno osnovnim normama prava, jer ako Plomin plaća trećinu navedenih rashoda, da mu tada treba pripadati i trećina koristi-prihoda sa spornog zemljišta. Petitom tužbe Plominjani traže: da Labinjani vrate uzapćenu stoku, naknade nanесenu štetu i plate sudske troškove; da isto tako plate Plominu i trećinu ubranih prihoda sa spornog zemljišta; da se ne uvode nikakve novotarije na odnosnim pašnjacima, već da oni ostanu zajednički za obje općine, kako su to od starine bili⁵⁰. U potvrdu svojih prava Plomin je priložio »privilegij« podijeljen mu od mletačkog dužda 1420. godine⁵¹. Što je na sve ovo, u detaljima, odgovorila labinska općina u dokumentu se ne navodi. Sumarno se konstatira da su suci saslušali navode obiju spornih strana, da su uz to proučili i sve isprave podnesene po strankama, ne citirajući na žalost te isprave, pa se konačno navodi kako su suci saslušali i više »starih ljudi« koji poznaju običaje i staro činjenično stanje, time da su suci zajedno sa spomenutim »starim ljudima« obišli na konjima sporne terene i granice⁵². U dispozitivu presude glavno mjesto zauzima određivanje trajnih granica

48 ... »et semper insimul steterunt super dictis pascuis et contratis tamquam boni fratres et veri amici et vicini«.

49 ... »sed solum praedicta communitatis Albonae que in se omnia retinet et in suum usum convertit nihil dando ipsi communitati Flanonae, quod est contra debitum Justitiae quoniam secundum iuris formam ubi est incomodum ibi debet esse comodum«.

50 ... »quod ... aliquid non innovatur de novo de confinibus dictarum contratarum et pascuorum quae comunes inter ipsas communitates, quoniam indendunt permanere et stare pacifice et quiete prout ab antiquo fuerunt et insimul steterunt in pasculando supra dictis contratis et pascuis«.

51 Vidi odgovarajući tekst uz bilješku br. 31.

52 ... »ac auditis et intellectis quampluribus viris antiquis qui nobiscum equitaverunt super dictis differentiis et confinibus« ...

na spornom labinsko-plominskom zemljištu, uz detaljan opis linije, na način sličan onome kojega poznamo iz drugih istarskih isprava o razgraničenju posjeda, a posebno iz isprave o poznatom Istarskom razvodu. Zatim slijede izreke o slobodnom prolazu dvovlasnika, te slobodnom prilazu određenim pojilištima za stoku i izvorima vode. Nadalje, osuda Labinjana da plate štetu za otetu stoku Plominjanima, uz specifikaciju steta i uz isključenje ostalih odštetnih zahtjeva Plominjana; na kraju presude slijedi još i izreka o sudskim troškovima. Presuda je proglašena 4. V 1435.

Obim spornih pitanja, potreba dvokratnog sudovanja dok se došlo do nekog rješenja, pa nadalje sadržajna strana sporne problematike, a na kraju i sam pravorijek koji pokazuje da se ide za što tačnijim razgraničenjem i preciziranjem prava i dužnosti jedne i druge općine, sve je to ukazivalo na to, da su međusobni odnosi Labina i Plomina došli tridesetih godina 15. st. u takav stadij razvitka kada je i opći pravni status jedne i druge općine, pa time i njihove međusobne odnose, trebalo propisima bolje utvrditi, razjasniti i razgraničiti.

U ovim momentima što su proizašli iz međusobnih odnosa labinske i plominske općine, a s druge strane iz naprijed navedenih okolnosti koje su se očituvale u borbi obiju općina za njihova autonomna prava, vidimo glavne i prvenstvene razloge zbog kojih je, uz ostalo, došlo god. 1438. i do redigiranja posebne statutarne kodifikacije za plominsku općinu.

Svi ti momenti i okolnosti uklopile su se i poticale onaj poznati razvitak, unutar kojega u svakoj srednjovjekovnoj komuni, u datoj fazi razvitka, dolazi do ostvarenja njene statutarne kodifikacije. Da su se u plominskoj općini 30-ih godina 15. st. već bili stekli, svi potrebni faktori za takvo ostvarenje, pokazuje već i »privilegij« što ga je Plomin izvojštio 3. VII 1420. od nove vrhovne vlasti.

9. Neki detaljniji podaci o zbivanjima u vremenu neposredno oko donošenja Plominskog statuta 1438. godine nisu nam poznati iz pristupačnih izvora. Sve što znamo proizlazi iz uvodnog teksta samog Plominskog statuta, čiji fragment u prilogu objavljujemo. Odatle saznajemo, redosljedom kakav je u tekstu, ove osnovne podatke: da je statut donesen na bazi teksta Labinskog statuta za vrijeme F. Quirina, podestata Labina i Plomina; da je tekst pisao prezbiter Dominik Družić pok. Bartola iz Labina, a po nalogu spomenutog podestata, te, konačno, da se to zbilo 25. VII 1438. u vrijeme mletačkog dužda F. Foscarija. Po bliže nešto o samom načinu donošenja statuta nije poznato ni iz statutarne teksta niti iz drugih izvora.

U okviru istarskih općina, pod istom mletačkom vrhovnom vlasti, vremenski je donošenju Plominskog statuta najbliže donošenje Buzetskog statuta 1435. godine, kojega je dužd F. Foscari potvrdio 1437. godine⁹. No, u uvodu ovog buzetškog statuta ima mnogo više podataka o njegovu donošenju, i to ne samo u pogledu razloga i svrhe donošenja

⁹ Zjačić M., Statut buzetške općine . . . str. 79.

statuta, već i o svim faktorima koji su učestvovali u aktu statutarne kodifikacije. Iako iz tih podataka proizlazi da je bužetska općina bila u svojim ovlaštenjima ograničena, jer je za tekst njena stauta morao dati suglasnost i podestat i kapetan grada Kopra, ipak se iz uvoda Buzetskog statuta vidi i značajan udio bužetskih sudaca i Velikog vijeća bužetske općine pri donošenju statuta⁵⁴.

Usporedba gornjih podataka za plominsku i bužetsku općinu, a ograničivši se samo na podatke koje daju sami statutarni tekstovi, mogla bi navesti na zaključak kao da u Plominu domaći općinski faktori uopće nisu imali nikakva udjela pri donošenju statuta. Iako je konačni sud o tome teško donijeti prije nego li se pronađe čitav i potpun tekst Plominskog statuta, te izvrše i daljnja istraživanja u Drž arhivu u Veneciji, možemo ipak reći da spomenuti zaključak ne stoji.

Prije svega treba naglasiti da je u Plominskom statutu uvod najsumarnije koncipiran, kao i u Labinskom, te je čak označen već kao glava prva — prve knjige, što očitó pokazuje, da redaktor Plominskog statuta nije ni pomišljao na izradu nekog uobičajenog uvoda u statutarnu kodifikaciju, u kojemu bi opširnije govorio o događajima i okolnostima koje su dovele do kodifikacije, pa zatim o razlozima i svrsi njejoj, te detaljnije o svim faktorima koji su učestvovali u postupku redigiranja i u aktu samog donošenja statuta.

Nadalje, treba voditi računa da je i nakon njegova donošenja jedan od glavnih temelja autonomije plominske općine bio i ostao »privilegij«⁵⁵ izboren 3. VII 1420. od nove vrhovne vlasti. To nam posvjedočuju, kao i u primjeru susjednog Labina, kasniji događaji. Uvijek se, naime, u obranu autonomije ističu privilegij iz 1420. godine i statut. Dapače, češće je pozivanje na privilegij, njemu se daje prvenstvo u obrani općinske autonomije. I mletačke vlasti prisiljene da to u 15. i kasnijim stoljećima višekratno priznaju i potvrđuju. Klasičan je primjer zaključak mletačkog Vijeća desetorice od 27. II 1450⁵⁵.

Konačno, treba uzeti u obzir da je kao osnova za redigiranje Plominskog statuta uzet tekst Labinskog statuta, što je, dakako, znatno pojednostavnilo postupak redigiranja, pa on ni izdaleka nije trebao biti takav kao u bužetskom slučaju. Dodamo li tome da je tu osnovu (tj. Labinski statut) predstavljao jedan statutarni tekst iz 1341. godine donesen u vrijeme druge, prethodne vrhovne vlasti, onda vidimo da je nova vrhovna vlast, tj. mletačka, bila u plominskom slučaju prisiljena da poštuje pravni sistem koji je zatekla. To dalje dokazuje da je u sadržajnom pogledu udio mletačke vlasti pri redigiranju plominskog statuta bio minimalan. Faktički se on ograničavao na formalni postupak prilagođavanja jednog datog statutarneog teksta iz 1341. god., donesenog od drugog zakonodavca, na plominske prilike. Ne treba sumnjati da je

⁵⁴ Isto, i str. 105—106.

... »nos iudices Pinguenti presencialiter residentes, videlicet Matheus Gorchoializ et Georgius Caruauciz. et etiam maioris consilii eiusdem opidi pars maior et senior ad sonum campane. et voce preconis more solito congregatis« ... (Isto, str. 105).

⁵⁵ LP, str. 45—46. »Gratie concessae in prima adeptione non possunt revocari«. Pri tome se Vijeće desetorice poziva i na svoj raniji zaključak iz mjeseca lipnja 1444. godine.

na takav postupak mletačka vlast bila prisiljena odlučnim stavom plominske općine u obrani svjeje autonomije i pravnog sistema, koji se na njenom području održavao putem običajnog prava.

Prema tome, iako se u uvodu Plominskog statuta to izričito ne kaže, udio plominske općine u donošenju njena statuta 1438 godine nije bio beznačajan. On je faktički osjetno prisutan.

U razdoblju od 1420—1438. godine i u Labinski su statut unesene neke dodatne odredbe. Prema mogućoj rekonstrukciji bilo je to:

24. IV 1424. kada se donose tri nove statutarne odredbe iz oblasti stočarstva a donesene su: »in pleno et generali consilio nobilium civitatis Albonae, loco solito congregato ut moris est, in quo quidem consilio erant nobiles ac etiam quasi universus populus Albonae unanimiter et concorditer nemine discerpante«⁵⁶;

9. IX 1430. kada je donesena jedno nova statutarne odredba, opet iz oblasti stočarstva, a donesena je: »in pleno et generali consilio Albonae«⁵⁷;

— 2. II 1435. kada je donesena jedna nova statutarne odredba iz oblasti imovinskih odnosa, a za koju se kratko kaže da je donesena: »per consilium Albonae«⁵⁸;

— 2. XI 1438. kada je doneseno 13 novih statutarne odredbi za pitanja iz raznih oblasti, a donesene su: »in pleno et generali consilio«; u ovom slučaju se ne navodi prisustvo i suglasnost »naroda«, ali se izričito kaže kako je navedenog dana zaključeno: »quod omnes et singulae consuetudines quae oretenus observabantur debeant scribi et anotari in libro statutorum Albonae«, te da je tako, uz suglasnost podestata, ubilježeno u statut gornjih 13 odredaba⁵⁹.

Za naše razmatranje važno je ovdje napomenuti: da se kod ovih labinskih dodatnih statutarne propisa, iz perioda 1420—1438. godine, nigdje ne spominje, da bi se njihovo važenje protezalo i na plominsku općinu; da se u citiranim propisima iz god. 1424. Plominjani izričito tretiraju kao »stranci« (»forenses«) na području labinske općine, i navodi ih se usporedo i jednako sa stanovnicima Pićna i Žminja, koji su bili podanici pazinske gospostije⁶⁰.

Objekti činjenice zajedno ukazuju na to, da do 1438. nije bila određena primjena propisa Labinskog statuta i na području plominske općine. Ako je zajednički podestat jedne i druge općine, vršeci s plominskim sucima sudovanje u Plominu, vjerojatno praktički i primjenjivo niz odredaba Labinskog statuta, onda je to samo bio odraz činjenice, da su se na području plominske općine običajopravnim putem održavale na snazi mnoge norme, koje su vrijedile i u susjednoj labinskoj općini, ali su tamo već bile i pismeno fiksirane u statutu.

56 *Stat. Alb.*, str. 198—200, cap. IV.

57 *Isto*, str. 200.

58 *Isto*, str. 197.

59 *Isto*, str. 200—203.

60 *Isto*, str. 199.

Posebnu pažnju privlače, međutim, labinske dodatne statutarne norme iz god. 1438. Prije svega zato, što te godine nije dodana u Statut, po uobičajnoj praksi, tek jedna ili nekoliko odredaba, već čitavih tri-naest, a isto to s izričitom željom i težnjom da se saberu i redigiraju sve običajnopravne norme koje se poštuju i obdržavaju, pa da ih se unese u knjigu statuta labinske općine i pretvori u statutarne norme. Radilo se, dakle, o jednoj zamašnijoj dopuni Statuta, o izuzetnom redakcijskom postupku upotpunjenja i ažuriranja labinske statutarne kodifikacije. S obzirom da je to učinjeno baš 1438. godine, svega oko tri mjeseca nakon donošenja prve statutarne kodifikacije u Plominu, nije isključena određena povezanost ovih dviju pojava. Može se pretpostaviti, da su te iste godine i obje općine, i njihov zajednički podestat, a vjerojatno i sama vrhovna vlast, prišli sređivanju statutarne propisa, pa je za Plomin donesena 25. VII 1438. prva statutarne kodifikacija, a u Labinu 2. XI 1438. temeljita dopuna i upotpunjenje postojeće statutarne kodifikacije. Oba pravna posla, sudeći po poznatim izvorima, nisu bila uvjetovana nekom naknadnom potvrdom ili drugom nekom sankcijom sa strane centralnih organa mletačke države iz Venecije. Očito se smatralo da im dovoljna pravna osnova leži u privilegijama, što su ih obje općine stekle već višekratno citiranim dukalima od 3. VII 1420. godine.

10. Kako je već navedeno (v. t. 2) plominski je statutarne tekst nastao određenim redakcijskim postupkom na bazi Labinskog statuta. Ilustrirat ćemo taj postupak sumarnom usporednom analizom odgovarajućih tekstova.

O gl. 1. već je rečeno koje činjenice sadrži. Redigirana je analogno gl. 1. Labinskog statuta time, što je tekst prilagođen plominskim prilikama, po mjestu, stvarno i vremenski. U tom smislu prilagođene su i sve ostale glave statuta. Nikakvog spomena Labina i labinske općine nema, u nijednom vidu. Posvuda su riječi Labin — labinski, zamijenjene s: Plomin — plominski. Posvuda je spominjanje akvilejskog patrijarha kao vrhovne vlasti i zemaljskog gospodara (kako to sadrži labinski tekst iz 1341. god.) zamijenjeno s navođenjem Mletačke republike. U gl. 2. plominskog statuta ispuštena je odredba o izboru podestata, sadržana inače u gl. 2. Labinskog statuta. Pošlo se očito od pretpostavke da će trajno ostati ustanova zajedničkog podestata za obje općine, a i od činjenice da od god. 1432. obje općine više nemaju nikakva udjela u njegovu izboru. Ostali općinski funkcioneri su srodni, ali se nazivi za njih djelomično razlikuju. Uz suce i poslanike («iudices» i «ambasciatores») u Plominu postoje: «caniparius» i «camerlenghus»), a u Labinu: «camararius» i «maricus maior». Uvjeti i postupak izbora su načelno isti. Razlika je u tome što se u Labinu svi funkcioneri, osim podestata, biraju posrednim putem preko petorice elektora⁶¹. U Plominu se pak suci biraju »in plena communitate et in concordia consilii et communis«, a ostali funkcioneri putem elektora. Uz to Plominski statut u ovoj glavi dodaje i odredbu o visini plaće općinskih sudaca.

⁶¹ Detaljnije će to biti obrađeno u našoj raspravi: »Komunalno uređenje i pravni život u Labinu XVI—XVIII st.«

Tekst gl. 3. je identičan, osim što Labinski pri kraju upućuje na poštivanje statutarnih propisa, a u ovom prijepisu Plominskog statuta je to ispušteno. U Labinskom se, naime, kaže: ... »pro toto meo posse secundum quod continebitur in statutis dicti Communis, sive secundum quod consiliarii vel maior pars eorum consulent mihi«.

Tekst gl. 4. odnosi se na istu materiju, tj. na općinske redare koji utvrđuju i prijavljuju poljske štete, ali je različito redigiran. U Plominskom je tekstu opširnije riječ o njihovim dužnostima, a u Labinskom o izboru i odnosu prema podžupu (»maricus maior«) kojemu podnose svoje prijave. U Plominu ih podnose izravno podestatu. U Labinu ih je 24 na broju, naziva ih se »saltarii«, a u Plominu ih je samo 6 i ne navodi se njihov naziv.

U gl. 5. tekst je skoro potpuno identičan, osim pri samom kraju, gdje se ponavlja da redari (iz gl. 4) svoje prijave u Labinu podnose podžupu, a u Plominskom se statutu kaže da ih podnose »reктору ili sucima«.

S ovih pet glava završavaju, u prvim knjigama obiju statutarnih kodifikacija, propisi organizacijske i upravne naravi. U gl. 6. do zaključno 31, do koje praktički seže sačuvani fragment Plominskog statuta, sadržani su kaznenopravni propisi. Njihovi su tekstovi stvarno, pa i formalno, pretežno toliko identični, da ih možemo skupno usporediti i karakterizirati.

Ponajprije treba istaći da je gl. 12 Labinskog statuta, kao jedina, izostavljena u redakciji Plominskog statuta. Ta glava govori o određenom lokalitetu u Labinu gdje su se izvršavali mnogi sudski dokazni postupci i same kazne. Odražavajući labinsku tradiciju i prilike, ta glava u istoj formulaciji nije mogla naći mjesta u Plominskom statutu, ali je i Plomin imao svoj »locum iustitiae« pa ostaje otvorenim pitanje; zašto to nije našlo svog odraza, odgovarajućom formulacijom gl. 12, u plominskoj statutarnoj kodifikaciji.

Nadalje, i u ovim je gl. 6—31. izvršeno ono prilagođavanje teksta plominskim prilikama, o čemu je već rečeno u gl. 1. Tekst kojega u prilogu objavljujemo i bilješke uz taj tekst, dovoljno to ilustriraju.

Činjenica da je nakon 1420. god. mletačka država postala i na plominskom području glavni nosilac kaznene vlasti pa i kaznene sankcije, a da to nije više sama autonomna plominska općina, morala se odraziti u plominskim statutarnim propisima. Stoga u ovim kaznenim odredbama nije mogla biti zadržana stara labinska formula (iz 1341. god.) »in forciam Communis«, već je pri redigiranju Plominskog statuta 1438. god. morala biti zamijenjena formulom: »in forciam Regiminis«. Skraćivanja teksta ima razmjerno mnogo. Ispuštenih riječi ima vrlo mnogo. Većih skraćivanja tekstova nalazimo u gl. 7, 10, 12 (na 4 mj.), 16, 23, 24, 28 i 31. Mislimo da je vrlo malo od toga rezultat rada redaktora, koji je na bazi Labinskog statuta izradio tekst Plominskog statuta, već da su to u glavnom sve greške pisara i prepisivača. Pisara, koji je 1438. god. pisao prvu redakciju Plominskog statuta, te prepisivača, jednog ili više njih,

koji su iz tog originala prepisivali kasnije primjerke, uključujući i prepisivača koji je pisao ovaj fragment što ga objavljujemo. Zaključujemo to po formulacijama i po smislu skraćenih tekstova, koji su nepotpuni odnosno nejasni. Teško je utvrditi što je sve od toga ipak plod svjesnog redaktorskog zahvata, prije nego što nam bude poznat čitav tekst Plominskog statuta. Sva su skraćena navedena u bilješkama pod tekstom objavljenog fragmenta, a rekonstruirana su po tekstu Labinskog statuta iz 1341. godine.

Dijelove teksta koje pisar fragmenta u 18. st. nije mogao pročitati iz svog predloška, a nalaze se u gl. 8, 10(?) i 12 (na tri mjesta), rekonstruirali smo također po tekstu Labinskog statuta.

Izvjestan tehničko-redakcijski zahvat očituje se u Plominskom statutu u tome, što su u njemu na više stavaka podijeljene neke, inače cjelovite, glave Labinskog statuta.

U bitnom, tj. sadržajnom pogledu tekst kaznenopravnih odredbi gl. 6—31 Plominskog statuta potpuno je identičan, uz gornje napomene, tekstu gl. 6—11 i 13—32 Labinskog statuta. U granicama koje dozvoljava zaključivanje analogijom moglo bi se reći, da je tako vjerojatno bilo i u preostalom, zasada nepoznatom, dijelu Plominskog statuta.

11. Već je ranije spomenuto kako nam nije poznata neka posebna potvrda Plominskog statuta sa strane organa mletačke države pri njegovu donošenju 1438. godine. Imamo, međutim, jednu kasniju potvrdu, izvršenu svega nakon trideset godina. Naime, 11. VII 1451. pred mletačkim Senatom se nalaze određeni zahtjevi plominske općine («capitula communitatis Flanona»). Među njima je, na prvom mjestu, i zahtjev da se uz »privilegij« iz 1420. god. potvrdi Plominu i njegov statut, kao i terminacije što su ih mletački sindici izdali za plominsku općinu. Senat zaključuje da se potvrđuju statut i privilegij, a glede terminacijâ da će se izvršiti neka provjeravanja⁶². O ovoj potvrdi statuta izdan je duka 13. VII 1451.⁶³

Kao i drugdje, tako su se i u Plominu statutarnoj kodifikaciji dodavali kasniji propisi. Isto tako i važniji dukali, pogotovo kada je u njima bilo i posebno naređeno da ih se ima upisati u »Knjigu statuta«. Jednako je to vrijedilo i za odluke ovlaštenih mletačkih sindika. Spomenimo primjer odluke-presude sindika D. Trevisana, donesenu na tužbe Labinjana i Plominjana protiv njihovog podestata M. Magna god. 1450. U njoj se, pri kaju, izričito nalaze da se mora: »registrari facere in volumine statutorum tam communis Albonae quam Flanona«⁶⁴.

12. Smatrali smo korisnim ovo objavljivanje makar i fragmenta plominskog statuta ponajprije stoga, da se i time potakne rad na neobrađenoj povijesti Plomina. Nadalje, kao prilog upoznavanju istarskog i uopće hrvatskog statutarnog prava. Konačno, i kao poticaj da se na-

⁶² *AM*, VII (1891), str. 247—249.

⁶³ *LP*, str. 93—94. Ovo je tekst dukala za Plomin. Labinska je općina za svoje zahtjeve dobila poseban duka.

⁶⁴ *Stat. Alb.*, str. 224.

stavi traganjem za ostalim dijelom plominske statutarne kodifikacije. Nakon što se u Historijskom arhivu u Pazinu dovrši sređivanje labinskih arhivalija, a možda i pronađu bar dijelovi starog plominskog arhiva, vjerojatno će se tada pronaći i nove indicije, ili konkretniji podaci po kojima će traganje za čitavim statutarnim tekstom biti olakšano. Svakako bi tome također doprinijela istraživanja u istarskim crkvenim arhivima, pa u Drž. arhivu u Veneciji, kao i u arhivskim fondovima Kopra. Ovo pčtonje stoga, što je koparski kapetan i podestat imao određenu jurisdikciju nad ostalim istarskim komunama pod mletačkom vlašću, posebno od 80-tih godina 16. st., kada je on drugostepena instancija u sudskom postupku za sve navedene općine⁶⁵. Ako, dakle, ovo objavljivanje fragmenta Plominskog statuta bar potakne spomenuti rad, već će i time biti opravdano.

In nomine Patris et filii et Spiritus Sancti amen.
Capitulum primum primi libri
Statutorum Flanone

Ad honorem omnipotentis Dei, et gloriose Virginis Marie Matris eius, ac sanctissime et gloriosissime matris eius⁶⁶, ac sanctissimi et gloriosissimi Sancti Marci Evangeliste, nec non Beati Georgii Martiris Protectoris, ac etiam Serenissime et inclite nostre Flanone, exemplata et accopiata de statutis Albone, tempore Regiminis spectabilis et generosi Viri Francisci Quirino Honorabilis Potestatis dictarum terrarum Albonis et Flanone, scripta per me Presbiterum Dominicum Drusacio quondam Bartolomei d'Albona, de licentia et mandato tam dicti Domini Potestatis, tempore Ducatus Serenissimi et incliti D. D. Francisci Fuscaro Dignissimi Ducis Venetiarum in MCCCCXXXVIII indictione prima Die XXV mensis Julii.

Capitulum secundum.

In primis quidem statuimus et ordinamus, quod electio iudicum debeat fieri in plena communitate et in concordia Consilii et Communis, et etiam aliorum officialium videlicet camparii qui tenet claves castri et camerlenghi qui tenet, et erigit⁶⁷ omnes et singulos denarios Communis et si necesse fuerit et Ambasciatores fiant, et fieri debeant per ballotas videlicet quod sint, et in totas ballotas quinque albe, et habentes albas sint superiores electores per unum annum, qui debeant iurare ad Sancta Dei Evangelia, quod bonos et utiles pro comuni eligent, remoto odio, amore, pretio, precibus, vel timore, quo sacramento facto, predicti electores statim intrabunt in Secretariam Ecclesie, et intende⁶⁸ non recedent, donec per ipsos predictarum electio fuerit deliberata vel

⁶⁵ Za niz istarskih općina bilo je to regulirano već ranije, a god. 1584/5. određeno je tako i za preostale (v. LP, str. 74—75; AM, VI, 1890, str. 90—92).

⁶⁶ U ovom nabranju faktički se ponavlja prethodni dio teksta.

declamata⁶⁹ in hunc modum videlicet quod si tres concorditer aliquem, ad aliquod supradictum officium eligerint, ceteri duo contradicere non possint. Adicientes, quod si unus de supradictis eligere voluerit bene possint alterum vero eligere de his qui non sunt de electione⁷⁰.

Si vero electus affitium acceptare noluerit, interrogetur per rectorem tribus vicibus seriatim, electus si vult officium acceptare, et si electus predictus dixerit quod non, antequam de loco recedet, solvere debeat Camerlengho Communis libras decem, et si predictus recederet a predicto loco, ante solutionem, solvat pro pena libras 20 parvorum, et Rectores qui pro tempore fuerint teneantur Sacramento predictam penam ab eo exigere infra trium diem⁷¹. Secundum⁷² predicti electores in tant⁷³ vadant in Secretarium de alio ad celebrandam electionem prefectam. Qui iudices debeant⁷⁴ pro suo salario libras 6 parvorum.

Capitulum tertium.

Ego N. iuro ad Sacra Dei Evangelia tactis sacris scripturis, quod istud officium quod accipio hodie a Communi Flanone volo observare, et manutenere bona fide, et sine fraude una et rationes Communis⁷⁵ in omnibus annis neminem a suo iure retrahendo odio, ira, invidia, amore, pretio, vel prece, secundum⁷⁶ omnes lites sive placita, que coram me ventilate fuerunt, bona fide et sine fraude discutere et diffinire pro toto meo posse, secundum, quod consilarii, vel maior pars eorum consulent mihi.

Capitulum quartum.

Item statuimus et ordinamus, quod Rectores qui pro tempore fiunt invenire⁷⁷ sex iuratores⁷⁸ Communis qui teneantur suo Sacramento accusare hominus, animalia bovina, belletina, equos, asinos intrantes vineas, ortos, atque prossina, omni tempore secundum consuetudinem

67 Greška prepisivača. Treba da stoji: »exigit«.

68 Greška prepisivača. U labinskom statutu stoji: »et inde«. Zapravo bi trebalo: »et ab inde«.

69 Greška prepisivača. Treba da stoji: »declarata« kao i u Labinskom statutu.

70 Nejasna rečenica s više grešaka. Vjerojatno je u originalu glasila: »Adicientes, quod si unum de supradictis eligere voluerint, bene possint; alterum vero eligere de hiis qui non sunt de electione«.

Moglo bi se tako zaključiti iz odgovarajućeg teksta Labinskog statuta koji glasi: »Adicientes quod si unum de se ipsis eligere voluerint bene possint, alterum vero eligere debeant de hiis qui non sunt de electione«.

71 U Labinskom statutu stoji: »tertium diem«.

72 U Labinskom statutu stoji: »Sed«.

73 U Labinskom statutu stoji: »iterato«.

74 Vjerojatno u originalu: »habeant«.

75 Vjerojatno je u originalu, po uzoru na Labinski statut stajalo: »iura, rationes et actiones communis«.

76 Očito mora biti: »sed«, kao i u Labinskom statutu.

77 Iza ove riječi nedostaje: »debeant«, kao što je to u Labinskom statutu.

78 U Labinskom statutu stoji: »iuratos«.

Flanone, et de predictis teneantur facere relationem. D Potestati sive iudicibus omni mense, et si quis de predictis iuratis contrafecerit pro qualibet vice solvat solidos XI D. Potestati, et si relatio facta fuisset iudicibus, dicti iudices teneantur manifestare D. Potestati omni mense in pena librarum decem. Adiicientes, quod iuratores⁷⁹ videre, et extimare omnia damna quod fiunt per animalia sive per equos, vel per osinos.

Capitulum quintum.

Statuimus et ordinamus quod iudices tale sacramentum dare debeant supradictis iuratoribus videlicet: Tu iurabis tactis scripturis ad S. D. E. quod cuiuscumque bestiam, sive bestias in damno alicuius sive Communis videris accusabis, et omnes personas ubicumque et qualitercumque damnum facientes, et manifestabis Rectori sive iudicibus.

Capitulum sextum.

Item statuimus et ordinamus quod ulla persona audeat intrare Castrum⁸⁰ Flanone vel extra⁸¹ aliunde, quam per portas, et si quis contrafecerit, et in fortiam D. Potestatis venerit, solvat D. Potestati, et Comuni libras ducentos⁸², et si non habuerit unda⁸³ solvere, quod ammittat unum membrum, videlicet pedem aut manum.

Item si quis viderit aliquem vel aliquos intrare vel exire per muros castrum predictum debeat exclamare⁸⁴ predictum vel predictos capere si potuerit. Si vero non potuerit eos capere, et probare potuerit cum quinque testibus dignis, solvat Comuni predictam penam aut membrum ammittat ut supra dictum est.

Et si predicti malefactores fugam eripient, et aliqui in fortiam Regiminis pervenerit, solvere debeat predictam penam aut in membro puniatur.

Capitulum septimum.

Statuimus et ordinamus, quod si quis tractaverit vel ordinaverit cum aliquo extrinseco, vel cum aliqua alia persona prodere, et tradere vel subiugare castrum Flanone alterius Dominio causa turbandi pacificum, et quitem statum dicti castrum vel aliquem hominem Flanone masculinum sive feminam proderit⁸⁵ in manu inimicorum vel tractaverit quod predicti convicini sive aliquos convicinarum⁸⁶ sui, ipsius, ita offenderet in habere vel persona, vel etiam si aliquis tentaret, quod aliquis

79 Isto.

80 Očita greška, jer treba da stoji: »castrum«.

81 Isto tako. Treba da stoji: »exire«.

82 Isto tako. Treba da stoji: »ducentas«.

83 Isto tako. Treba: »unda«.

84 Iza »exclamare« izostavljeno je »et«.

convicinus⁸⁷ habitator castris predicti assassinaverit, dico assassinaretur per aliquem malefactorem in castro prefecto⁸⁸ vel in eius districtu, et supradicte persone, que supradicta commisissent vel pertractavissent vel assassinavissent & in forciam Communis, sive Regiminis venissent, ducantur ad locum justitie extrascinando per terram usque ad furcas, et ibi per gullam suspendatur taliter, quod moriatur.

Item quod si predicti malefactores fugas arripuerint, ita quod capi non potuissent, bona predictorum publicentur videlicet, quod medietas predictorum bonorum sit et esse debeat Nostre Ducalis Dominationis Venetiarum⁸⁹, alia vero medietas Communis predicti, resservatis dotibus uxorum si maritos sequi noluissent, dantes fideiussores bonos dicto Comuni, et si predictae aliquo tempore seiretur maritus⁹⁰, quod dotes formam⁹¹ et modo quo supradictum publicentur, ita quod si habuerint filias, volumus, quod extra terram Flanone expellantur, et in perpetuo sint in banno, et si quis tempore pervenerit in forcias⁹² Communis predictorum malefactorum filie debeat per tota terra fustibus castigari, et iterum de predicta terra expelli secundum formam supradictam.

Capitulum VIII.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis aliquod derobaverit vel depredatus fuerit, vel aliquod abstulerit de sacris domibus vel privatis domibus, vel itineribus, vel in campis, vel ubicumque per totum districtum Flanone, vel in mari, nec non in molendinis, et in fortiam Regiminis pervenerit ducatur ad locum justitie et ibi per gullam suspendatur, taliter, quod moriatur.

Secundum⁹³ si evaderit quod capi non potuisset supradicta pena perpetuo sit in banno. Item quod de bonis predicti malefactoris satisfieri debeat omnino damnum passo (sic!)⁹⁴ videlicet quod medietas sit Duc. D. Venetiarum⁹⁵, altera vero Communis Flanone et hec particula inteligantur si predictus malefactor evaderit, et⁹⁶ expensus⁹⁷

85 Greška, jer treba da stoji: »prodiderit«.

86 Iza riječi »convicinatorum« vjerojatno je greškom izostavljen dio teksta, kojega ima i Labinski statut, a glasi: »caderet er iret manus inimicorum (Flanonae) vel in manus inimicorum« . . .

87 Iza »convicinus« ispušteno je »vel«, kako to stoji i u Labinskom statutu.

88 Na ovom kao i na drugim mjestima prepisivač dosljedno piše »praefacto« umjesto praefato.

89 U Labinskom statutu (kojega tekst potječe iz 1341. god., a nakon 1420. god. nije mijenjan od mletačke vlasti) na ovom mjestu stoji: »ecclesiae aquilegensis«.

90 Greška prepisivača. Treba da stoji: »sequerentur maritos«, kako je to i u tekstu Labinskog statuta.

91 Greška, umjesto: »forma«.

92 Isto, umjesto: »forciam«.

93 Isto, umjesto: »Sed«.

94 Prepisivač očito nije ovdje mogao pročitati tekst u originalu. Na odgovarajućem mjestu u Labinskom statutu iz riječi »debeat«, stoji: »debeat primo damnum passo, reliqua vero publicentur«.

95 U Labinskom statutu stoji: »ecclesie aquilegensis«. Vidi bilj. br. 89.

96 Greška prepisivača. Treba da stoji: »sed sis«.

97 U Labinskom statutu stoji: »suspensus«.

fuit bona predicti malefactoris non publicentur. Adiicentes, quod si aliquis convicinus sive habitator Flanone aliquem derobaverit in districtu Flanone sive extra districtum ubicumque penis supradicti statuti subiacet. Item adiicentes, quod si quis fuerit accusatus, de aliqua robaria, et venerit in forciam Regiminis, et predictus absit⁹⁸, vel retro fuit publicus et famose⁹⁹ latro cum levissimo inditio poni debe(a)t ad tormenta.

Capitulum VIII.

Statuimus et ordinamus, quod si quis masculus vel femina occiderit masculum aliquem vel feminam cum armis vel sine armis, et in forciam Regiminis venerit, ducatur ad locum iustitie, et ibi caput a spatulis detrunchetur, taliter quod moriatur, et quod caput in toto¹⁰⁰ corpore separetur, et hoc in masculo intelligatur; femina vero comburatur igne, taliter, quod moriatur. Adiicentes, quod si predictus malefactor fuerit pater familias et evaserit bona eius publicentur, salva dote uxoris, et hoc modo, et forma, quod tria¹⁰¹ pars bonorum sit Communis Venetiarum¹⁰², alia tria pars Communis Flanone, alia vero tria pars sit heredum occisi.

Secundum¹⁰³, si fuerit filius familias quod¹⁰⁴ homicidium fecerit et emancipatus non fuerit, et evaserit pars sua, tamen publicetur de bonis paternis semper reservata dote uxoris modo quo supradictam¹⁰⁵.

Item volumus, quod pars predicti malefactoris scilicet filii familias, tali, modo detrahatur de bonis paternis videlicet quod pater debeat¹⁰⁶ unam partem, mater vero aliam, soror aliam, frater aliam, equaliter portione, et tot parentes¹⁰⁷ fiant quot sunt fratres et sorores. Item aditum est, quod si predicti malefactores, masculi, sive femine in forciam Regiminis vel extra, et infra octo dies potuerit se concordare cum heredibus consaguines occisi, et pacem cum predictis habuerit, et hec pax fieri debeat et concordia in pleno Consilio et Populo dicti Communis in Ecclesia Maiori convocatis et more solito congregatis, personaliter non puniantur.

Secundum¹⁰⁸, solvant per¹⁰⁹ offensa, quam fecit Dominationi Venetiarum¹¹⁰ libras centum parvorum et Communi Flanone libras centum.

98 U Labinskom statutu stoji: »fuerit«.

99 U Labinskom statutu stoji: »famosus«, što je očito ispravnije.

100 Iza »toto« negostaje: »a«.

101 Očita greška prepisivača umjesto: »tertia«. Tako i u nastavku ove rečenice.

102 U Labinskom statutu stoji: »ecclesiae aquilegensis«. Vidi bilj. br. 89.

103 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

104 Greška prepisivača umjesto: »qui«.

105 Treba da stoji: »supra dictum est«.

106 Greška prepisivača. Treba da stoji: »habeat«.

107 Isto. Treba da stoji: »partes«.

108 Greška prepisivača. Treba da stoji: »sed«, a ovaj tekst nije neki novi stavak glave 9, već je to nastavak teksta prethodne rečenice! Tako je i na odgovarajućem mjestu Labinskog statuta, a bez toga i tekst ne bi imao nekog smisla.

109 Treba da stoji: »pro«.

110 U Labinskom statutu stoji: »dominio patriarche«. Vidi bilj. br. 89.

Secundum¹¹¹ si predictam condemnationem solvere noluerit, vel non potuerit, personaliter¹¹² ut supra habetur in predicto statuto. Item si quis dederit predictis malefactoribus dum fuerint in fortiam Regiminis ad liberandum, et extraeundem predictos de carceribus auxilium, consilium vel favorem aliquem causa vel ingenio pena predicti statuti puniatur sicut et malefactori puniri debeat. Idem inteligatur de omni auctore, consultore, et fautore quocumque alio, quacumque de causa in cupo¹¹³ dettento.

Capitulum X.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis violaverit uxorem alicuius, virginem, vel viduam, vel violare attentaverit, et in fortiam Regiminis pervenerit vel extra ierit, et infra XV dies cum consanguineis violatae mulieris se concordare non potuerit, si fuerit in carcere decapitetur, taliter, quod moriatur, et quod caput in toto a spatulis separetur, et si extra fuerit de capitis pena, perpetuo sit in banno. Secundum¹¹⁴ si se concordare poterit cum consanguineis predictae violatae in persona non puniatur, sed solvat ab iniuriis illatas libras quinquaginta parvorum Communis Venetiarum, libras¹¹⁵ 50 Communis Flanone, et si predictas penas C librarum solvere non poterit vel noluerit, personaliter puniatur ut supra, et si fuerit extra perpetuo sit in banno ut supra dictum est. Item quod si se concordare non potuerit de bonis suis, ita fuit publicatio secundum dictum est in statuto¹¹⁶, quod heres habeat tertiam partem: hic volumus quod habeat mulier violata. Adiciendum quod si quis masculas sive femina dederit pro dicto viduato¹¹⁷ in violentia quam fecit auxilium, consilium vel favorem, et predictus violator se cum parte offensa concordare poterit, quod¹¹⁸ consilium, auxilium vel favorem ei dederit, solvat Comuni Venetiarum¹¹⁹ libras XXV pro pena, et XXV libras Communij Flanone, et si predictus violator se concordare non poterit cum parte offensa fiat dictum insultorem, consultorem, auctore (sic!)¹²⁰ vel fautore ipsius, quod¹²¹ dispositum est in isto eodem statuto de violatore predicto de bonis et persona. Item aditum est, quod per dictum¹²² statutum habeat locum, si mulier violata venerit

111 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

112 Iza riječi »personaliter« ispušteno je: »puniatur«.

113 Greška prepisivača. Treba da stoji: »cippo«.

114 Greška prepisivača. Treba da stoji: Sed«.

115 Ispred riječi »libras« ispušteno je: »et«.

116 Iza riječi »statuto« ispušten je dio teksta koji glasi: »proximo quod tractat de homicidiis; sed illud quod dicitur in illo statuto« . . . To proizlazi iz smisla ove glave, kao i odgovarajućeg teksta u Labinskom statutu.

117 Greška prepisivača. Treba da stoji: »violatori«.

118 Isto, Treba da stoji: »qui«.

119 Isto kao i u bilj. br. 89.

120 U Labinskom statutu ovaj dio teksta glasi: »fiat de insultore, consultore, auctore vel factore« . . . Izgleda, prema tome, da ovdje u plominskom tekstu ne manjka njegov dio.

121 Ispred riječi »quod« nedostaje: »illuc«, kao što je to i u Labinskom statutu.

122 Greška prepisivača. Treba da stoji: »praedictum«.

esclamando ad arma, ad arma lacerando visum et capilos per viam dicendo, quod talis homo me violavit, vel violare voluit, et quod statim veniat coram Rectoribus ad exponendum querellam, et quod probet violentiam ad minus per duas personas sive masculos, sive feminas maiores duodecim annorum, et si hoc factum non fuit, quod ille¹²³ inculpatus fuit de violentia purgare se debeat cum duodecim viris ipso computato, quod¹²⁴ predicti debeant iurare ad S. D. E., quod predictus inculpatus nullam fecit violentiam predictae mulieri conquerenti, et quod si predictus violator hoc non potuerit ob timorem¹²⁵, vel noluerit cum predictis viris XII, habeatur pro confesso et condemnetur de forcia ut supra in eodem statuto declaratum est. Item adiacentes, quod predictus violatur possit habere quemcumque elegerit pro advocatum, et propter iudicem¹²⁶ et Rectores debeant hoc facere. Item quod predicta violata cum presentia¹²⁷ duobus testibus suo proprio sacramento obtinere debeat quod dixit.

Capitulum XI.

Statuimus et ordinamus, quod si quis habuerit rem cum homine id est supponendo hominem sive¹²⁸ feminam, et ille¹²⁹ voluntarie se in locum femine positum¹³⁰ ut alius¹³¹ suponat, quemadmodum faciunt sodomite peccando. in¹³² forciam Regiminis pervenerit, ducatur ad locum justitiae et ibi ambo igne comburantur, taliter quod moriantur, et quod de ipsorum corporibus pulvis fiat. Item si quis paccaverit contra naturam cum aliquo animali, vel quocumque alio modo contra naturam, supradicta pena puniatur. Secundum¹³³ si evaserit, quod perpetuo sit in banno, de predicta pena ignis. Item quod si predictum malefitium¹³⁴ per unum testem talis sodomita per Rectorem poni debeat ad tormenta.

Capitulum XII.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis sive masculus sive femina inculpatus vel inculpata fuerit¹³⁵, debeat se purgare hoc modo videlicet, quod debeat comparere coram Regimine Flanone et ibi iure

123 Iza riječi »ille« nedostaje: »qui«.

124 Greška prepisivača. Treba da stoji: »qui«.

125 Isto. Treba da stoji: »obtinere«.

126 Umjesto »et propter iudicem« u Labinskom statutu stoji: »praeter iudices«.

127 U Labinskom statutu stoji: »praedictis«.

128 Treba da stoji: »sicut«, kao što je to i u Labinskom statutu.

129 Iza »ille« nedostaje: »qui«.

130 Greška prepisivača. Umjesto »positum« treba da stoji »posuerit, id est«.

131 Iza »alius« nedostaje: »ipsum«.

132 Treba da stoji: »et in«.

133 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

134 Iza riječi »malefitium« nedostaje: »probaretur«.

135 U nastavku iza »fuerit«, a prije riječi »debeata«, u Labinskom statutu postoji dio teksta koji glasi: »de aliquo homicidio et malefitium probatum non fuerit«.

respondit¹³⁶ advocato occisi secundum quod advocatus dixerit et nuncupavit parentella predicti occisi¹³⁷, et si aliquo fefellerit spondere¹³⁸ noluit pro confesso de predicto homicidio habeatur, et puniatur secundum formam statuti quod loquitur de homicidio quod sic incipit: Statuimus et ordinamus, quod si quis masculus etc., et si predictus, qui inculpatus fuit de homicidio purgaverit se secundum modum supradictum (sic!)¹³⁹ ex parte patris, et¹⁴⁰ similem modum teneatur predictus de parentella matris se purgare, et si non potuerit, vel noluerit puniatur pro ut dictum est (sic!)¹⁴¹.

Supradicta purgatio volumus quod predictus inculpatus homicidio¹⁴² veniat coram Rectoribus cum duodecim hominibus bone conditionis et fame et si¹⁴³ filiis familias nec famulis aliquorum ipso computato, et tunc iudices constituere debeant duos custodes iuratos, qui sint auditores, et inspectores iuramenti dandi, et verborum per ipsos iudices dicendorum, et quod ipsi auditores suo sacramento statim dicant audient¹⁴⁴ illum quem¹⁴⁵ erraret, vel non diceret de verbo ad verbum, pro ut videtur¹⁴⁶ diceret, et quod unus iudex debeat (sic!)¹⁴⁷ sacramentum pro ut sibi videbitur, et supponendum posse per fidem, aliter proficiat bona sua sine fraude¹⁴⁸. Qui omnes duodecim iurant et iurare debeant secundum, quod iudex dederit eis sacramentum et omnia verba dicant, et dicere debeant de verbo ad verbum, que predictus iudex dixit, et si predicti duodecim vel aliquis predictus¹⁴⁹ non diceret vel dicere nolet de verbo ad verbum sedentem¹⁵⁰ quod idem iudex dixerit vel erraret (sic!)¹⁵¹ a capite interrogetur, et si predicti vel aliquis predictorum nolet secundo dicere¹⁵² predicti vel aliquis predictorum, vel dicere noluerit, vel erraret, predictus inculpatus pro confesso de homicidio habeatur, et puniatur secundum formam statuti quod loquitur de pena homicide.

136 Greška prepisivača. Treba da stoji: »respondere«.

137 Na ovom je mjestu ispušten dio teksta, koji inače sadrži odgovarajuća gl. 13 Labinskog statuta. Ispušteni dio glasi: »seriatim et per ordinem de verbo ad verbum prout praedictus advocatus verba protulerit ex parte parentellae patris occisi«.

138 Greška prepisivača. Treba do stoji: »vel respondere«.

139 U Labinskom statutu na ovom mjestu stoji: »ab advocati interrogatione«.

140 Greška prepisivača. Treba da stoji: »per«.

141 Iz Labinskog se statuta ne vidi koji bi dio teksta ovdje nedostajao.

142 Početak ove rečenice očito je nepotpun. Analogni tekst u Labinskom statutu glasi: »Item aditum est, quod facta supradicta purgatione volumus quod praedictus inculpatus de homicidio« . . .

143 Greška prepisivača. Treba da stoji: »non«.

144 Isto Treba da stoji: »et nomenclent«.

145 Isto. Treba da stoji: »qui«.

146 Isto. Treba da stoji: »prout iudex«.

147 U Labinskom statutu ovdje stoji: »ennarare«.

148 Završetak ove rečenice, od riječi »videbitur« do kraja, nesumnjivo je krivo prepisan iz starog originala. Odgovarajući tekst u Labinskom statutu logičniji je i jasniji a glasi: »et si ipse non posset perficere, alius perficiat bona fide sine fraude«.

149 Greška prepisivača. Treba da stoji: »praedictorum«.

150 Isto. Treba da stoji: »secundum«.

151 Sudeći po tekstu Labinskog statuta ispuštene su riječi: »in dicendis semel. iterum« . . .

152 Iza riječi »dicere« a prije »praedicti« u Labinskom statutu stoji: »vel non dicerent vel errarent, iterum a capite interogentur, et si tertio non dicerent« . . .

Capitulum XIII.

Statuimus et ordinamus, quod si quis malefactor inculpatus fuerit de aliquo malefitio de quo debetur imponi penam personalem secundum formam statutorum Communis Flanone, videlicet, mortis, vel membri excisionem, vel bulla Communis¹⁵³, vel fustigationis, et captus fuerit vel ipse sponte venerit ad iudicium, relaxari non debeat super fideiussores, nec sub aliqua cautione; imo volumus quod debeat detineri sub fida et bona custodia in carceribus Communis, donec de ipso malefitio cognoscatur, numquid fuerit condemnandus vel absolvendus.

Adiicientes quod si infra XV dies illum iudicium appareret contra inculpatum de malefitio personaliter¹⁵⁴, et ipse inculpatus nollet¹⁵⁵ dare fideiussores bonos et idoneos, de stando in iure, donec de malefitio ipsius cognoscatur, volumus quod debeat supra predictis fideiussoribus relaxari, et hoc intelingimus secundum consuetudinem et conditionem personarum subiectarum, et male fame¹⁵⁶ sicut melius Regimini¹⁵⁷ super hoc videbitur.

Capitulum XIII.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis maculus vel femina fecerit furtum in castro Flanone et hoc furtum fuerit valoris infra quantitatem XX solidos parvorum, predictus fur solvere debeat dupplum furti Patrono rei furate, et dupplum Comuni Venetiarum¹⁵⁸ et dupplum Comuni Flanone, et ultra hec libras quinque parvorum, dicto Comuni debente condemnari. Adicientes, quod si predictus sive¹⁵⁹ predictam penam solvere non pottuerit vel nolluerit, volumus, quod per totam terram Flanone debeat perfustigari et ibi non possit¹⁶⁰ de dicta terra per unum annum, et si predictus evaserit, ita quod capi non possit, de supradicta pena perpetuo sit in banno a castro Flanone, ex quo exire non poterit, donec integre non satisfecerit secundum formam et modum supradicti statuti. Item aditum est, quod si non fuerit convictus de dicto malefitio vel inventum non fuerit per ipsum fore(!) factum tale furtum, volumus quod debeat se purgare cum duodecim hominibus fide dignis ipso computato, et idem de mulieribus fiat et intelingatur.

153 Greška prepisivača. Umjesto »bulla Communis« treba da stoji: »bullationis«.

154 Isto. Treba da stoji: »personalie«.

155 Isto. Treba da stoji: »vellet«.

156 Isto. Umjesto riječi: »subiectarum, et male fame« treba očito da stoji: », scilicet bone et male fame«, kao što je to i u Labinskom statutu.

157 U Labinskom statutu stoji: »consilio«.

158 Vidi bilj. br. 89.

159 Greška prepisivača. Umjesto »sive« treba da stoji: »fur«.

160 Isto. Umjesto »ibi non possit«, treba da stoji: »et in banno ponatur«.

Capitulum XV.

Statuimus et ordinamus quod si quis masculus vel femina fecerit furtum quod¹⁶¹ valoris ultra quantitatem XX solidos¹⁶² parvorum usque ad quantitatem X librarum denariorum parvorum in castro Flanone, predictus fur solvat, et solvere debeat dupplum Patrono rei furate, et duplum Communi Venetiarum¹⁶³, et duplum Communi Flanone et ultra hoc in decem librarum denariorum parvorum pro dicto¹⁶⁴ Communi debeat condemnari. Adicientes quod si predictus fur predictam penam solvere non poterit vel noluerit, volumus, quod eius pes accorpedem(!)¹⁶⁵ detrudetur, taliter, quod in toto a corpore separetur, et in banno ponatur de diota terra per unum annum. Secundum¹⁶⁶ si predictus fur evaserit, ita quod capi non possit, de supradicta pena perpetuo sit in banno de quo exire non possit donec integre non satisfecerit, secundum formam et tenorem statuti. Item aditum est, quod si predictus fur non fuerit convictus de predicto furto vel inventus non fuerit per ipsum fore factum, volumus, quod cum lege caldarie se debeat purgare, et illud idem de femina intelligatur.

Capitulum XVI.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis masculus vel femina fecerit furtum in castro Flanone et illud furtum fuerit valoris ultra quantitatem decem librarum parvorum, predictus fur solvat et solvere debeat duplum Patrono rei furtate¹⁶⁷, et duplum Communi Flanone et ultra hoc in XV¹⁶⁸ libras parvorum predictus fur solvat et solvere debeat pro dicto¹⁶⁹ Communi, debeat condemnari. Adicientes, quod si predictus fur predictam penam solvere non poterit vel noluerit, volumus, quod producatur ad locum iustitie et ibi igne comburatur¹⁷⁰ taliter, quod moriatur, et hoc in masculis intelligatur; femina vero ducatur ad locum iustitie et ibi igne comburatur taliter, quod moriatur.

Secundum¹⁷¹ si evaserit ita quod capi non possit¹⁷², supradicta pena perpetuo sit in banno de quo exire non possit donec per ipsum integre fuerit satisfactum secundum formam et tenorem predicti statuti.

161 Iza »quod« nedostaje »fuerit«.

162 Umjesto »solidos« treba da stoji: »solidorum«.

163 Vidi bilješku br. 89.

164 Umjesto »pro dicto« treba da stoji: »praedicto«.

165 Greška prepisivača. Treba da stoji: »a corpore«.

166 Isto. Treba da stoji: »Sed«.

167 Iza ovih riječi u Labinskom statutu stoji još: »et duplum ecclesie aquilegensis«, a u plominskom, na ovom mjestu, taj ovlaštenik nije nadomješten mletačkom državom!

168 U Labinskom statutu stoji: »XXV«.

169 Isto kao u bilj. br. 164.

170 Vjerojatno greška prepisivača. Treba da stoji: »et ibi per gulam suspendatur«, kako to odgovara logici daljnjeg teksta, i kao što je to i u Labinskom statutu.

171 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

172 Iza »possit«, nedostaje: »de«.

Item aditum est quod si perdictus fur non fuerit convinctus de dicto furto, tamen¹⁷³ fuerit inventus per ipsum tale furtum factum esse volumus, quod debeat poni ad tormenta, et ibi suam conscientiam prescultetur.

Capitulum XVII.

Statuimus et ordinamus, quod si quis furto subtraxerit equum vel piures, unum bovem, vel plures, volumus, quod predictus fur solvat et solvere debeat duplum Patrono rei furate, videlicet quod si subtraxerit unum equum, solvat patrono duos, Communi Venetiarum¹⁷⁴ duos, Communi Flanone ducs, et idem fiat de bobus. Et si predictus fur predictam penam solvere non potterit vel noluerit, ducatur ad locum iustitie et ibi per gullam suspendatur, ita quod moriatur. Secundum¹⁷⁵ si evaserit predictus malefactor, ita quod capi non possit de dicta pena suspensionis furcarum pro perpetuo sit in banno, et de dicto banno exire non possit, nisi integre satisfecerit secundum formam et tenorem supradicti statuti.

Item aditum est, quod si predictus fur non fuerit convinctus de dicto furto vel inventus non fuerit per ipsum tale furtum esse factum, volumus, quod debeat se purgare pro ut placuerit patrono equi vel bovis videlicet quod aut cum legge caldarie aut¹⁷⁶ marioribus hominibus fide dignis ipso comparato¹⁷⁷.

Capitulum XVIII.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis subtraxerit furto equam unam vel plures, vaccam unam vel plures, asinum vel asinam vel plures, porcum vel porcam vel plures, duos trumbos apium vel plures, volumus, quod predictus fur, qui unum de dictis animalibus subtraxit vel duos trombos apium vel plures¹⁷⁸, volumus, quod predictus fur solvere debeat duplum patrono animalis subtracti, et duplum Communi Venetiarum¹⁷⁹ et duplum Communi Flanone, et si predictam penam solvere non poterit vel noluerit, volumus, quod eius pes a corpore dentrunchetur, taliter quod a corpore separetur. Secundum¹⁸⁰ si subtraxerit duas equas vel plures, et ita inteligatur de ceteris animalibus supra notatis vel tribus trumbis apium vel pluribus, volumus, quod solvat et solvere debeat duplum patrono animalium subtractorum, et duplum Communi

173 Greška prepisivača. Treba da stoji: »et non«.

174 Vidi bilj. br. 89.

175 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

176 Iza »aut« očito su ispuštene riječi: »cum viginti quatuor«, kao je to i u Labinskom statutu.

177 Greška prepisivača. Treba da stoji: »computato«.

178 U Labinskom statutu nema na ovom mjestu riječi: »vel plures«.

179 Vidi bilj. br. 89.

180 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

181 Vidi bilj. br. 89.

Venetiarum¹⁸¹, et duplum Comuni Flanone, et si predictam penam solvere non poterit vel noluerit ducatur ad locum iustitie et ibi per gullam suspendatur taliter quod moriatur.

Secundum¹⁸² si evaserit, ita quod capi non possit de supradictis penis, secundum formam predicti statuti de terra Flanone perpetuo sit in banno de quo exire non possit donec per ipsum non fuerint¹⁸³ integre satisfactum formam et tenorem predicti statuti.

Item aditum est, quod si predictus qui inculpatus fuerit de furto non fuerit convictus de malefitio predicto, nec inventus¹⁸⁴ fuerit per ipsum tale furtum esse factum, volumus, quod debeat se purgare pro at placuerit patrono animalium, videlicet quod aut cum lege caldarie aut cum duodecim hominibus fide dignis se ipso computato.

Capitulum XVIII.

Statuimus et ordinamus quod si quis furto subtraxerit pecudem unam vel usque ad tres, unum agnellum vel usque ad tres, capram unam vel usque ad tres, edum unum, duos, vel usque ad tres, et idem intelligatur de moltonis, castratis vel hircis, et hoc probari possit, vel bestia una¹⁸⁵, penes fuere¹⁸⁶ inventa fuerit, vel pelle¹⁸⁷ bestie furate inventa fuerit penes¹⁸⁸ vel ubique inventa fuerit, ille qui eam posuit teneatur furem demonstrare, alio quin ipsemet pro fure habeatur, et de furto condemnatur, et condemnari debeat, hoc modo videlicet quod pro qualibet bestia X ipsa computata patrono solvat, et solvere debeat, et II pro qualibet ipsa computata Comuni Venetiarum¹⁸⁹ et pro qualibet X Comuni Flanone ipsa computata, et quod dictum est de pelle intelligatur de bestia una¹⁹⁰ ubicumque et apud quemcumque inveniretur. Adicientes quod patronus, qui conquestionatus fuerit de furto sibi facto iuret, et iurare debeat ad S. D. E. tactis scripturis, et suo sacramento affirmat, et teneatur, quod bestia de qua conquestionatus fuit sua fuit et est, vel pellem, quam intromisit, et invenit fuit sue bestie quam habeat, et si predictus fur predictum penam solvere non poterit, vel noluerit pro unam dictarum bestiarum per totam terram Flanone debeat fustibus fustigari, pro duabus vero vel tribus debeat bullari cum fero igneo in maxilla sub oculo, taliter quod signum appareat.

Secundum¹⁹¹ si evaserit, ita quod capi non possit de supradictis penis in perpetuo sit in banno de quo exire non possit, donec per

182 Isto kao u bilj. br. 180.

183 Treba da stoji: »fuerit«.

184 Treba da stoji: »inventum«.

185 U Labinskom statutu stoji: »viva«.

186 Greška prepisivača. Treba da stoji: »furem«.

187 Treba da stoji: »pellis«.

188 Iza »penes« nedostaje: »eum«.

189 Vidi bilj. br. 89.

190 Isto kao u bilj. br. 185.

191 Isto kao u bilj. br. 180.

ipsum de supradictis penis non fuerit satisfactum. Item aditum est quod si predictus fur qui inculpatus fuerit de furto non fuerit convictus, vel non fuerit inventum contra eum ut supra dictum est, volumus quod debeat se purgare cum sex hominibus fide dignis, ipso computato pro qualibet bestia pro ut placuerit patrono dictarum bestiarum, videlicet quod si patronus noluerit¹⁹² agere vel placitare, tam de una, qui inculpatus teneatur se purgare ut dictum est, et si patronus velit iterum agere vel placitare de altera, idem inculpatus teneatur se purgare iterum ut dictum est. Et si patronus velit de omnibus tribus bestiis agere simili¹⁹³ audiatur, et inculpatus cum duodecim huminibus debeat se purgare.

Capitulum XX.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis furto subtraxerit aliasque¹⁹⁴ bestias de contentis in primo statuto a tribus usque ad decem, volumus quod pro quamlibet¹⁹⁵ solvat et solvere debeat X patrono dictarum bestiarum, duplum furti Communi Venetiarum¹⁹⁶, et pro quemlibet¹⁹⁷ decem Communi Flanone, et si predictam penam solvere non poterit, vel noluerit, et in forciam Regiminis¹⁹⁸ venerit, volumus quod eius pes a corpore detrunchetur taliter, quod a corpore separatur. Aditentes, quod illud, quod dictum est supra in primo¹⁹⁹ statuto de tribus bestiis et infra, idem intelligatur de isto a tribus bestiis et ultra, et si predictus fur evaserit de supradictis penis in perpetuo sit in banno de Flanona, de quo exire non possit, donec de supradictis penis per ipsum furem non fuerit integre satisfactum. Item aditum est, quod supradictus qui inculpatus fuit de furto et de predictis non fuerit convictus nec contra ipsum inventum fuerit ut supra dictum est, volumus, quod debeat se purgare ad voluntatem patroni, videlicet quod autem cum lege caldarie aut cum XII hominibus fide dignis pro²⁰⁰ eodemque inter eos computato.

Capitulum XXI.

Statuimus et ordinamus quod si quis furto subtraxerit aliquas bestias de contentis in statuto de furto pecudum, sive ovium vel caprarum a decem bestiis ultra, volumus, quod solvat, et solvere debeat pro qualibet bestia quam acceperit patrono dictarum bestiarum decem bestias, ipsa computata, et duplum furti Communi Venetiarum²⁰¹ et pro

192 Treba da stoji: »voluerit«.

193 Greška prepisivača. U Labinskom statutu stoji na ovom mjestu: »simul de omnibus simul«.

194 U Labinskom statutu stoji: »aliquas«.

195 Treba da stoji: »qualibet«.

196 Vidi bilj. br. 89.

197 Treba da stoji: »qualibet«.

198 U Labinskom statutu stoji: »Communis«.

199 U Labinskom statutu stoji: »proximo«!?

200 Greška prepisivača. Treba da stoji: »ipso«.

qualibet decem Communi Flanone ipsa computata, et si predictus fur in forciam Regimnis²⁰¹ pervenerit, et predictam penam solvere noluerit, vel non potterit, ducatur ad locum iustitie consuetum ibi per gullam suspendatur, taliter quod moriatur.

Secundum²⁰³ predictus fur evaserit de supradictis penis perpetuo sit in banno de Flanona, de quo exire non possit, donec pro ipsum de supradictis penis non fuerit integre satisfactum. Adicientes, quod illud quod dictum est in statuto de furto pecudum, quod loquitur de tribus bestiis et infra decem²⁰¹, intelligatur de isto statuto a decem bestiis et ultra. Item aditum est, quod si predictus inculpatus de furto predicto non fuerit convinctus, nec contra ipsum inveniatur furtum²⁰⁵ ut supra predictum est, volumus, quod debeat se purgare ad voluntatem patroni videlicet quod autem²⁰⁶ lege caldarie aut cum duodecim hominibus fide dignis ipso computato.

Capitulum XXII.

Item statuimus et ordinamus, quod si qui de nocte introiverint in cavardis curtinis²⁰⁷ bestiarum vel molendinis, vel in clausuris factis pro bobus et equibus et pro trumbis apium, volumus, quod habitatores, vel stantes in predictis locis possint libere et sine pena vulnerare et occidere intrantes et transgressores ad supradicta loca, et quod consanguineis mortuorum nulla redatur ratio de occisis contra illos, quos condemnaverunt per illos²⁰⁸ intrantes ad predicta loca. Imo volumus quod quilibet consanguineus occisorum qui peterent²⁰⁹ sibi ius fieri de occisis solvat et solvere debeat Communi Flanone marcas quinquaginta.

Item aditum est, quod si quis cosanguineus vel amicus predictorum minaretur predictis occidentibus, solvat Communi Flanone libras X, et si hoc probari non²¹⁰ possit ad minus cum uno teste et cum sacramento accusatoris.

Item aditum est quod si predictus qui intraverit in predicta loca, et captus fuerit, et in forciam iustitie²¹¹ pervenerit vel clare probatum fuerit, solvat, et solvere debeat Communi Venetiarum²¹² libras XX, et capienti sive capientibus libras XX, et Communi Flanone libras XX, et si supradictus trasgressor predictam penam solvere non potterit, vel

201 Vidi bilj. br. 89.

202 Isto kao u bilj. br. 198.

203 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed si«.

204 Riječi »decem« nema u Labinskom statutu na ovom mjestu.

205 Umjesto »inveniatur furtum« u Labinskom statutu stoji: »inventum fuerit«.

206 Iza »autem« nedostaje: »cum«.

207 Greška prepisivača. Treba da stoji: »curtivis«.

208 Umjesto »quos condemnaverunt per illos« u Labinskom je statutu jasniji tekst: »qui occiderunt praedictos«.

209 Greška prepisivača. Treba da stoji: »peteret«.

210 Isto. Riječ »non« je suvišna.

211 U Labinskom statutu stoji: »Communis«.

212 Vidi bilj. br. 89.

noluerit, volumus, quodsi²¹³ a corpore detrunchetur, taliter quod caput²¹⁴ a corpore separetur. Et si evaserit de supradictis penis perpetuo sit in banno de predicta terra Flanone, de quo exire non possit, donec per ipsum de predictis penis non fuerit integre satisfactum. Item aditum est, quod si predictus transgressor, qui inculpatus fuerit de transgressu, e¹ de predicto non fuerit convictus, nec contra eum inventum fuerit ut supra dictum est, volumus, quod debeat se purgare ad voluntatem patroni, videlicet quod aut cum lege caldarie aut cum duodecim hominibus fide dignis ipso computato.

Capitulum XXIII.

Statuimus et ordinamus, quod si quis furto subtraxerit porcellum²¹⁵ unum vel plures, valoris usque ad XX solidos parvorum, vel unum trumbum apium, vel cattulum parvum a mandria unum vel plures, quod predictus fur pro quolibet animalium predictorum solvat et solvere debeat duplum furti patrono et duplum furti Communi Venetiarum²¹⁶, et duplum Communi Flanone, (et si predictus fur pro quolibet predictorum animalium solvat et solvere debeat duplum furti patrono et duplum furti Communi Venetiarum et duplum Communi Flanone)²¹⁷, et si predictus fur predictam²¹⁸ solvere non potterit vel noluerit, volumus quod debeat ligari cum manibus retro et cum una fune ligetur per gullam, et ponatur in Platea die dominico cum furto quod fecit ad colum, et ibi stare debeat a mane usque ad vespas.

Secundum²¹⁹ si evaserit de supradictis penis²²⁰ per ipsum non fuerit integre satisfactum.

Item aditum est quod si predictus fur qui inculpatus fuerit de predicto furto non fuerit convictus, nec contra ipsum fuerit inventum ut supra dictum est, volumus, quod debeat se purgare cum sex hominibus fide dignis ipso computato pro qualibet bestia supradicta.

Capitulum XXIV.

Item statuimus et ordinamus quod si quis studiose ignem miserit in bladis²²¹, vel in feno, vel in habitationibus alicuius persone, vel molendinis, vel curtinis²²² bestiarum ita et taliter quod in toto vel in parte

213 Greška prepisivača. Treba da stoji: »eius pes«, kako je to i u Labinskom statutu.

214 Isto. Riječ »caput« ne spada ovdje.

215 Nedostaje: »vel porcellam«.

216 Vidi bilj. br. 89.

217 Tekst stavljen u zagradu nepotrebno se ponavlja.

218 Nedostaje riječ: »penam«.

219 Greška prepisivača. Treba da stoji: »Sed«.

220 Očito ispušten dio teksta, koji je analogno Labinskom statutu morao glaziti: »perpetuo« sit in banno de Flanona, de quo exire non possit donec de supradictis penis« . . .

221 U Labinskom se statutu ovdje nadodaje još: »vel molendinis«, što se u Plominskom kasnije navodi.

222 Treba da stoji: »curtivis«.

combustum sit idem, quod²²³ ignem misit²²⁴ sive imposuit vel saltem quod ignis accensus sit, unde, ne tanta maleficia remaneant impunita, et quod pena sua possit esse aliis exemplum, volumus, quod si predictus malefactor venerit in forciam Regiminis²²⁵ ducatur an locum iustitie consuetum, et ibi igne comburatur taliter, quod moriatur, et quod de corpore suo pulvis fiat.

Secundum²²⁶ si supradictus malefactor evaserit ita quod capi non possit²²⁷ nisi²²⁸ satisfactum²²⁹ precedentis pene, et quod bona predicti malefactoris, salva dote uxoris, hoc modo debeat²³⁰ publicari videlicet, quod primo emendetur damnum passo, de residuo bonorum ipsius fiant tres partes, una que sit Communi Venetiarum²³¹ alia ver sit patroni damnum patientis, et alia sit Communis Flanone.

Item aditum est, quod si predictus qui inculpatus fuerit dictum²³² incendio, et per testes vel suam confessionem spontaneam convictus non fuerit, nec fuerit inventum contra eum ut supradictum est, volumus quod tali modo se debeat purgare videlicet, quod aut cum lege caldarie, aut cum duodecim hominibus fide dignis ipso computato.

Capitulum XXV.

Statuimus et ordinamus quod si quis fecerit conventicula sive societatem illicitam eam eundi ad aliquod castrum ad prebendum auxilium aliquibus communitatibus vel castellanis vel cum predictis iverit ad damnificandum aliquod castrum, vel terram vel aliquam personam in havere vel persona, vel ad aliquam correriam per amicitiam vel ad aliquo stipendio contra voluntatem Regiminis²³³, volumus, quod predictus qui proderat²³⁴ societatem fecerit sive ordinaverit, et quilibet sociorum solvat et solvere debeat Communi Flanone libras X parvorum, et quid²³⁵ si aliquis predictam penam solvere non potuerit, vel noluerit, volumus, quod in carceribus dettineatur et non relaxetur, donec predictam penam integre non soverit pro predicto Communi.

Item si quis evaserit ipsorum de predicta pena perpetuo sit in banno, de quo exire non possit, donec per ipsum integre sit satisfactum de dictis decem libris predicto Communi.

223 Umjesto »idem, quod« treba da stoji: »id in quo«.

224 Treba: »immisit«.

225 Isto kao u bilj. br. 211.

226 Treba da stoji: »Sed«.

227 Očito je ovdje greškom prepisivača ispušten uobičajeni dio formule, koji, analogno tekstu u drugim glavama, glasi »de supradicta pena perpetuo sit in banno de Flanona, de quo exire non possit« . . .

228 Iza »nisi« nedostaje: »per«.

229 Treba da stoji: »satisfactionem«.

230 Treba da stoji: »debeant«.

231 Vidi bilj. br. 89.

232 Umjesto »dictum« treba da stoji: »de«.

233 U Labinskom statutu stoji: »Communis Albonae«.

234 Treba da stoji: »preadictam«.

235 Treba da stoji: »quod«.

Capitulum XXVI.

Item statuimus et ordinamus, quod si quis fabricaverit falsam monetam, vel fabricari fecerit vel expendere fecerit, et in forciam Regiminis²³⁶ pervenerit, lighetur cum predicta falsa moneta ad colum, et ducatur ad locum iustitie et ibi igne comburatur, taliter, quod moriatur, ut eius pena trahatur aliis in exemplum. Secundum²³⁷ si predictus malefactor evaserit de predicta pena ignis perpetuo sit in bano Flanone. Secundum²³⁸ si evaserit ita quod capi non possit, eius bona publicentur in Communi, salva dote uxoris.

Item aditum est, quod domus in qua fabricata fuerit dicta moneta falsa, si sciente patrono et non exclamate vel accusante fabricata est, in Communi publicetur vel usque ad fundamentum devastetur.

Capitulum XXVII.

Statuimus et ordinamus, quod nullus masculus vel femina audeat facere facturas contra aliquam personam, aut²³⁹ eum, vel eam²⁴⁰ diligat aut odiat, nec pressumat induvinare cum erbis radicibus herbarum seu imaginibus de cera vel aliqua re, vel quocumque alio modo faciendi hoc, et quod nullus predictis ad predicta prebeat auxilium, consilium vel favorem, et qui contrafecerit fustibus fustigetur per terram Flanone, et ad hoc ne talia maleficia remaneant impunita et ut pena sua possit esse aliis in exemplum, ducatur ad locum iustitie et ibi igne comburatur²⁴¹, si capi non poterit de predicta pena ignis perpetuo sit in bano Flanone, et bona ipsius banniti perveniant Communi.

Capitulum XXVIII.

Quia commestiones et potationes sunt sustentamenta corporis²⁴² et venefitia et tossicationes huiusce²⁴³ nature inimica, quia per comestiones et potationes plurimum fiunt, id circo statuimus et ordinamus quod nullus masculus sive femina audeat dare alicui persone in comestione vel potatione venenum²⁴⁴ quod nullus masculus sive femina audeat dare alicui de veneno sive de altra erba mortifera causa venandi²⁴⁵ aliquem, vel aliquem, nec audeat dare in predictis alicui consilium, auxilium vel favorem, et qui contrafecerit frustetur per totam terram

236 Isto kao u bilj. br. 211.

237 Treba da stoji: »Sed«.

238 Isto.

239 Treba da stoji: »ut«.

240 Iza »eam« u Labinskom statutu stoji još: »vel alium, vel aliam«.

241 Iza »comburatur« u Labinskom statutu stoji još: »taliter quod moriatur«.

242 U Labinskom statutu stoji: »humani corporis«.

243 U Labinskom statutu stoji tačnije: »humanae«.

244 Iza »venenum« u Labinskom statutu stoji još: »sive toxicum sive aliquid aliud venenosum, et« . . . Očito je ovo u plominskom ispušteno greškom prepisivača.

245 Treba da stoji: »venenandi«.

Flanone et postea statim ducatur ad locum iustitie et igne comburatur taliter, quod moriatur, et si capi non potuerit, de predicta pena ignis perpetuo sit in banno Flanone, et bona ipsius baniti pervenire debeant Communi.

Capitulum XXVIII.

Quoniam multa facinora de tumultu, et rumore in populo nascuntur sive rumore videlicet mors, vulnera et mutationes de bono et quieto statu in malum, ideo volentes huiusmodi facinoris²⁴⁶ obviare, statuimus et ordinamus, quod si quis manu armata tumultum vel rumorem fecerit in populo, volumus quod iste qui auctor rumorem fecerit²⁴⁷, capite puniatur videlicet quod ipsius caput a spatulis detrunchetur, ita quod moriatur, et in toto a corpore separetur, et quod quilibet, qui sectus fuerit predictum facinorem²⁴⁸ huius rumoris solvat et solvere debeat Communi libras X parvorum, et plus et minus secundum quantitatem personarum pro ut placuerit Regimini²⁴⁹.

Secundum²⁵⁰ si quis fecerit tumultum vel rumorem in populo manu dearmata vel sine armis, volumus, quod iste qui auctor est, et inceptor huius rumoris fuerit, solvat et solvere debeat Communi libras quinquaginta parvorum, et si predictus penam predictam solvere non poterit vel noluerit usque ad XV dies ab illa die in qua tumultus et rumor fuit, ad locum ubi rumor incepit ducatur, et ibi manus a corpore detrudatur taliter, quod a corpore separetur, et de sequentibus eum ad predicta faciendum fiat ut supra dictum est, et si aliquis ipsorum evaserit ita quod capi non possit, perpetuo sit in banno Flanone secundum²⁵¹ huius statuti, de quo exire non possit, donec²⁵² ipsum fuerit integre satisfactum, et bona ipsius baniti perveniant Communi.

Capitulum XXX.

Item statuimus et ordinamus quod nullus audeat cum aliqua persona tractare²⁵¹, ordinare mortem alicuius persone vel mutare Domum, statum²⁵⁵ Communis in malum in velendo²⁵⁶ socios sibi terrigenas vel

246 Treba da stoji: »facinoribus«.

247 U Labinskom statutu ovaj dio teksta glasi: »actor sive inceptor huius rumoris fuerit«.

248 U Labinskom statutu stoji: »factorem«.

249 U Labinskom statutu stoji: »consilio et communi«.

250 Treba da stoji: »Sed«.

251 Treba da stoji: »secundum formam«.

252 Treba da stoji: »donec per ipsum«.

253 Na ovom je mjestu kao prvi stavak gl. XXX ponovno prepisan doslovni tekst čitave gl. XXVII. To je moglo nastati jedino grubom greškom prepisivača ovog primjerka Plominskog statuta.

254 Treba da stoji: »tractare, etc . . .

255 Greška prepisivača. Umjesto »Domum, statum« treba da stoji: »bonum statum«.

256 Isto. Treba da stoji: »inveniendo«.

forenses ad predictum faciendum cum sacramento vel sine, et qui contrafecerit capite puniatur, ita quod caput eius e corpore destrunchetur, ita quod moriatur, et quod a corpore separetur, et quilibet sociorum consentiens, et assentiens ad predicta pena capitis priventur²⁵⁷. Adicientes quod si aliquis predictorum accusaverit vel manifestaverit Rectoribus consocios suos ad predictam penam nullatenus teneatur, et si aliquis predictorum malefactorum capi non poterit, de predicta pena perpetuo sit in banno Communis Flanone, et bona sua²⁵⁸ ipsius deveniant Communi.

Item statuimus quod si accusator legitime probare non poterit accusationem, quam fecit, vel invenire non poterit per spontaneam eorum confessionem, vel per alium modum, volumus, quod accusator eadem pena puniatur, qua puniri deberet accusatus sive inculpatus, si puniretur²⁵⁹ malefictum probatum vel inventum fuisset.

Capitulum XXXI.

Item statuimus et ordinamus, quod illa statuta, que locuntur quod inculpatus debeat se purgare aut cum lege caldarie aut cum duodecim hominibus, volumus²⁶⁰ cogatur subire lege²⁶¹ caldarie nisi accusator probaverit inculpatus retro fuisse mali nominis et fame, eo quod iam fuit ad locum qui dicitur Sith²⁶², et tunc in²⁶³ hoc probatum fuerit predictus inculpatus cogatur subire lege²⁶⁴ caldarie hoc modo videlicet, quod ante omnia acusator iuret et iurare debeat cum duobus suis consanguineis, quis²⁶⁵ eligere voluerit inculpatus, ad S. D. E. tactis scripturis, quod non per odium, nec per malam voluntatem quod vult, quam²⁶⁶ habeat contra inculpatum, elegit hanc viam purgationis secundum legis caldarie. Adicientes, quod si accusator integre non fecerit ut supra dictum est, inculpatus nullo modo teneatur subire lege²⁶⁷ caldarie. Secundum²⁶⁸ volumus, quod cum XII hominibus fide dignis debeat se purgare.

257 Treba da stoji: »puniatur«.

258 Suvišno u tekstu.

259 Greška prepisivača. Treba da stoji: »praedictum«.

260 Iza »volumus« ispušten je dio teksta, koji u Labinskom statutu glasi: »quod sic intelligatur videlicet quod nullus« . . .

261 Treba da stoji: »legem«.

262 »Sith« je »locum iustitiae« u Labinu. O njemu govori i gl. XII Labinskog statuta (»in loco iuris qui vulgo appellatur Sith«), koja, kao specifično labinska, nije preuzeta u Plominski statut. Redaktor Plominskog statuta zaboravio je da u gl. XXXI Plominskog statuta zamijeniti naziv tog labinskog mjesta izvršenja presuda s odgovarajućim nazivom koje je sigurno takvo mjesto imalo i u Plominu.

263 Treba da stoji: »si«.

264 Isto kao u bilj. br. 261.

265 Treba da stoji: »quos«.

266 Umjesto »quod vult, quam« treba da stoji: »quod vel quam«.

267 Isto kao u bilj. br. 261.

268 Greška prepisivača. Treba da stoji: »sed«.

269 Treba da stoji: »quod«.

Capitulum XXXII.

Statuimus et ordinamus qua²⁶⁹ forma legis caldarie fiat et fieri debeat in hunc modum videlicet, quod unus de Rectoribus vel²⁷⁰

RIASSUNTO:

FRAMMENTO DELLO STATUTO DEL COMUNE DI PLOMIN (FIANONA)

Siccome finora non è noto il testo integrale dello statuto di Plomin del 1438, l'autore del presente studio pubblica il frammento che di esso si è conservato, comprendente i capitoli dal I al XXXI e il principio del capitolo XXXII del I libro. Nell'introduzione egli mette in rilievo che fino al 1950 non era affatto nota nè era ricordata dalla letteratura l'esistenza dello statuto di Plomin. Al tempo del dominio veneto integrale su Plomin esso era stato redatto nel 1438 su modello dello statuto del vicino comune di Labin (Albona), emanato nel 1341, al tempo del dominio integrale del patriarca di Aquileia. In seguito, nello stesso studio introduttivo, l'autore, in base alle fonti conservateci, ricorda alcuni dati essenziali sulla storia dei due comuni al tempo del dominio integrale del patriarca di Aquileia. Analizza anche le circostanze e le condizioni che determinarono l'accettazione nel 1420 dell'integrale dominio veneto da parte dei due comuni, l'estensione della loro autonomia comunale e l'istituzione di un unico podestà che per tradizione amministrava i due comuni. Vengono poi particolarmente analizzati anche i rapporti reciproci tra Labin e Plomin e quelli dell'autorità veneta nei confronti della loro autonomia nel periodo dal 1420 al 1438. In seguito a questa analisi l'autore constata i fattori che avevano determinato l'emanazione dello statuto di Plomin proprio nel 1438. Lo studio si conclude con un'analisi parallela dei due statuti, quello di Plomin e quello di Labin, vengono constatate l'identità e le differenze dei due testi e l'analisi poi continua con le note aggiunte in calce al testo pubblicato dello statuto di Plomin. Il frammento ci è stato conservato in una copia fatta a Plomin negli anni 30 o 40 del secolo XVIII. Il manoscritto viene descritto dettagliatamente dall'autore nel suo studio introduttivo.

270 Ovdje završava tekst sačuvanog fragmenta Plominskog statuta. I ovom prilikom zahvaljujem kolegi I. Filipoviću, arhivisti Arhiva Hrvatske u Zagrebu, na dragocjenoj pomoći koju mi je pružio pri kolacioniranju prijepisa teksta Statuta.